

ÖRSI FERENC

***Jus ultimae noctis,
avagy
egy este a siklósi várban***

TÖRTÉNELMI LÁTOMÁS 2 RÉSZBEN

BUDAPEST

Z-füzetek/24

**A sorozatot szerkeszti
SIMOR ANDRÁS**

**Fedélterv és tipográfia
JORDÁN GUSZTÁV**

Készült a Művelődési és Közoktatási Minisztérium támogatásával

© Örsi Ferenc, 1991

Letölthető:

[[PDF formátumban](#)] [[EPUB formátumban](#)]

Játszódik: 1526. augusztus 21-én, hétfőn este nyolctól

I.

Mint mindig – a török idők kivételével – ezen az estén is: pontosan nyolc órákor megszólalnak a siklósi harangok.

A külső vár karéjában épült gótikus templom harangjának kongása összeolvad majd a várkáporna könnyű csengésű lélekharangjával.

A régi századokban az esti kondítás a napi munka végét jelentette. Az emberek hálát adtak a napért, könyörögtek a nyugalmas éjszakáért és pihenni tértek.

1526. augusztus 21-e hétfőre esett. (A nap feltehetően 18 óra 35 perckor nyugodott.) A siklósi vár úrnője, Kanizsai Dorottya volt, Perényi nádorispán özvegye. Hetedik esztendeje birtokolta a várat, hét esztendő alatt kövesítette meg a magányos és meddő nagyasszony a nap minden percét beosztó rendet, amely hagyományossá tett formáival minden itt élő kötelezett.

Szent György napjától Szent Mihály napjáig este nyolc órákor zárták a kapukat – a téli időszakban hét órákor harangszóra.

A nagyasszony ilyenkor belső udvartartásával a kápolnába vonult. Esti könyörgés után átvette a vár kulcsait, meghallgatta a várnagy jelentését, és kiadta a jelszót. Amikor ez megtörtént, belső termeibe tért. A sziklakúpra épült vár elcsendesedett, csak az istállók felől hallatszott a lovak horkantása, a börtönből a rabok nehéz sóhaja és a bástyáknál őrt állók időt űző puzmogása.

1526. augusztus 21-én este is minden úgy kezdődött, mint máskor. Igaz, a mohácsi mezőn táborozott a török elé indult királyi sereg: hírek érkeztek arról, hogy II. Szulejmán szultán átkelt a Dráván, de ez inkább megszilárdította, mint lazította a szokásos rendet.

A nagyasszony már elküldte bandériumát Lajos király táborába. A várat megerősítette, pincéit élelemmel telehordatta. Készült arra, amit az Isten reábocsájt.

Várta a híreket, a négyórás könnyű lovaglásra levő mohácsi táborból.

*

Este nyolc órákor megszólalnak a siklósi harangok.

A zshivaj elül. A palota bejáratától jobbra a lovagterem ólomkeretes ablakai mögött, fokról fokra világosabb lesz – odabent egy fáklyáról átveszik a tüzet az apródok és az őrt állók.

Fent, a palota második emeleti ablakai mögött fények gyúlnak: mécsesekkel a kezükben elindulnak a szolgálólányok.

Ablak ablak után világosodik ki.

A második emeletről elindult menet eleje a lépcsőkre kanyarodik, és lefelé vonul az első emeletig.

Az első emeleti ablakok mögött most gyúlnak ki a fények. Elindulnak az udvarra vezető lépcsőkön. Páros csillagrendek tartanak lefelé: a harangok zúgnak.

A palota ajtajában megjelennek a fáklyás őrt állók. A falakba ágyazott tartókarikákba tűzik a fáklyákat, amelyek most a kápolnától a nagy kapualjig két-két méteres távolságban égve, sejtelmes, lobogó világításba vonják a várudvart.

A palotától a kápolnáig terjedő rövid szakaszon fáklyás apródok állnak sorfalat.

Az udvar legmagasabb részének szögletén áll Bika Imre ÉLIÁ Ambrussal. A boltozatos kapualjban alabárdos őrt állók vigyáznak.

Az asszonyok-lányok menete a fáklyás apródok sorfala előtt a kápolnába vonul.

Utánuk érkezik belső udvarlólányai között Kanizsai Dorottya.

Az apródok magasba emelik a fáklyákat.

A várkapu alatt álló alabárdosok tisztelgésre lendítik fegyverüket.

Kanizsai Dorottya üdvözlő mozdulatot tesz.

Bika Imre és ÉLIÁS Ambrus mélyen meghajolnak.

A vár úrnő után érkező udvarlólányok Kanizsai Dorottya mellé sorakoznak, majd a folyamatos harangkongás közepette asszonyostól együtt elindulnak a kápolna felé. Amikor a várúrnő a kápolnába lép, egyszerű orgona szólal meg odabentről és a kórus énekelni kezdi a „De profundist”.

KÓRUS (hangja a kápolnából)

„A mélységből kiáltok, Uram, Hozzád,
Mindenható! Halld meg szavam!
Legyen füled figyelmezővel,
Könyörgésem szavára, én Uram!
Ha felrovd a vétkeket, Uram,
Ki áll meg akkor előtted, Uram?
Ám a bocsánat tenálad vagyon,
Törvényedért benned bizakodom.
Bízom az Úrban, bízik én szívem,
Igéjében igen reménykedem.
Jobban eped lelkem az Úr után,
Mint éji őr a virradat után,
Bízzál az Úrban, Izrael,
Mert nála van a kegyelem,
S a váltság nála bőségben lakik
És Ő megváltja Izraelt,
És megbocsájtja minden bűneit.” [1]

PAP (hangja a kápolnából) Feledd el, Uram, a mi bűneinket, és ne büntess minket a bűneinkért...

Elhal a könyörgés, mert Zárkánál János apród becsukja a kápolna ajtaját, majd az apródok megkönnyebbülten fellazuló csoportjával Bika Imre és ÉLIÁ Ambrus felé indul. Fáklyájukat a kút kávéjába tűzik. Először a lélekkharang hallgat el, majd elnémul a többi is. A kápolnából már csak monoton imádság morajlása és esetenként meg-megújuló gregorián kórus hangjai szűrődnek ki.

BIKA Mindig ilyen siránkozóak itt az esték? *(kérdi Zárkánditól).*

ZÁRKÁNDI Karácsonykor, húsvétkor hallelujázunk, de az év többi részében leginkább csak a bűneinket bánjuk.

BIKA Bizonyára van bőven mit bánnotok! *(mondja pajzán hangsúllyal)*

ZÁRKÁNDI *(nagy sóhajjal)* Itt, uram! Miféle bünt követhetnénk el itt? Legföljebb álmainkban, ha éppen nem virrasztunk őrt állóként! *(háborog tréfásan).*

BIKA Ahol ennyi szép lánynak és ilyen sereg buzgó szolgálónak vetnek ágyat éjszakára – ott az ördög is megtalálja a számítását!

ZÁRKÁNDI Az lehet... az ördög! Mert azon csak tömjénnel van hatalma nagyasszonyunknak.

BIKA Benneteket talán lelakatol estéknként?

ZÁRKÁNDI Hogy értsem ezt, uram?

BIKA Csak úgy, mint amikor a szemérem és hűség megóvását övre meg lakatra bízták a Szentföldre induló lovagok, mert attól tartottak, hogy a messze töltött idő megtöri a hölgyek állhatatosságát.

ZÁRKÁNDI *(kissé sértetten)* ÉLIÁS uram, mint főtárnokmestere a várnak, bizonytal tudja, hogy a különféle készletek és szerszámok nyilvántartásában szerepel-e ilyen ... alkalmatosság.

ÉLIÁS *(kissé rendreutasító, de udvarias hangon)* A siklósi várban a nagyasszonyunk által adott szent példa és a tisztességes rend őrzi a szemérmét és nem holmi lakatos kulcsos szerkezet.

Nyikordulva nyílik a belső várkapu és lánccsörgés közepette 10 rab parasztot terelnek a börtönök felé. A börtönajtó előtt megáll a csoport, amelyet két alabárdos örrel együtt a sántító Porkoláb Gáspár kísér. A várudvar kiemelkedő szegletén állók a zaj irányába fordulnak.

BIKA De lakat és kulcs is akad, amint látom.

ÉLIÁS Mint minden várban, ahol az úrnapi pallosjoga van és Isten kegyelméből az igazság és a rend zálogosa.

Közben kinyitják a börtönajtót. A szemben levő ajtóból két szolga egy szélesebb deszkát hoz, amelyen lécek részében cipők vannak egymás mellé rakva. A rab parasztok egymás után lépnek a cipőkhöz, elvesznek egyet-egyet.

BIKA Mifélék? *(Nézi a cipőosztást)*

ÉLIÁS *(megfontoltan)* Melyik, milyen. Az a félkezű öreg tizenkét esztendeje fényesíti a bilincset. Dózsa György hadában legénykedett. Csak azért került el a karóbahúzást, mert híres törökverő legény volt annak előtte. Négyen szökött jobbágyok, akiket az 1514-es évi titulusok értelmében láncon hoztunk vissza, mivel elköltöztek a falvaikból. A többi, ahány, annyi fajta bűnnel terhelve hordja a vasat. Kettőnek már köszörüli a pallost a bakó, csak éppen most a török miatt sok a munka. A várárok fenekét karózták egész nap ... Üdvös munkával raktak fogakat az égbevezető lajtorjába. *(Fanyar haraggal)*

BIKA Melyik az a kettő?

ÉLIÁS *(odapillant)* Utolsók a sorban ...

BIKA Miféle bünt követtek el a nyomorultak?

ÉLIÁS Az alacsonyabbik lázított. Azt ordította a kilencedszedőknek, hogy a török alatt jobb sora van a népnek. Néki mindegy, ha sarlót tűznek a torony tetejére, és nem keresztet. A magasabbik: megátalkodott eretnek. Járja a falvakat, a nagy ítélet közeledtét hirdeti. Még itt a börtönben is prédikál esténként, és ha megszállja az örög, addig énekel, míg az örög kopjanyéllel fejbe nem verik.

PORKOLÁB *(közben átmege a színen, melléjük érve süvegei, és kimegy a kápolna mellett)*

BIKA Nem paraszti forma ... *(Nézi töprengve)*

ÉLIÁS Jó szemed van, uram *(mondja neki merően)*. A pécsi egyetem diákja volt valaha ... Mondják, a legkiválóbbak egyike. Talán éppen azért kísértette meg és törte jármába az ördög *(sóhajt)*.

PORKOLÁB *(a kápolna melletti átjáró ajtón tér vissza. Egy szakállas aggastyánt terel a várudvar felé, de megtorpannak at ajtó előtt, amíg a porkoláb a zárral bajlódik)*

ZÁRKÁNDI *(Bikának suttozja)* Ennek az öregnek elvette eszt az Isten! Lépünk el az útból! *(Húzódik hátra)*

BIKA *(önkéntelenül helyet ad a magaslat peremén)* Dühöngő?

ÉLIÁS *(miután ellép az útból)* Az utóbbi hónapokban a taposómalom, amivel a vizet hajtja fel a palotába, megcsillapította kissé.

PORKOLÁB *(megérinti a súlyos vasgolyóhoz bilincsel aggastyánt, és int, hogy induljon)*

AGGASTYÁN *(két kézben tartva a vasgolyót, elindul a magaslat peremén, de Bikáék csoportjához érve megtorpan. Bal kezébe veszi a vasgolyót, magához szorítja, hogy tartani tudja jobban, jobb kezét magasra emeli, majd Bika Imrére mutat)* Imre!... Téged ismét megkeresztellek a teljes szentháromság nevében.

PORKOLÁB *(Megtaszítaná, hogy tovább induljon)* Eridj, öreg!

BIKA *(kíváncsi zavarral odalép hozzá)* Te ismeresz engem?

AGGASTYÁN Az évben hullott ki Mátyás kezéből az országalma, amikor fejedre öntöttem a szenteltvizet.

BIKA Márton ... Martinus páter? Élsz?

AGGASTYÁN *(felnevet)* Az országalma vaslabda ... *(emeli magasra a lánchossza szerint a vasgolyót)* Mélyberántja, aki megfogta ... Ulászló Corvintól elragadta ... *(erőlködik, torz nevetéssel dobja Bika felé a vasgolyót)*, gördül, gördül a vaslabda.

BIKA *(elugrik a vasgolyó elől, amely a láncnál fogva földre rántja az aggastyánt)*

ÉLIÁS *(riadtan a kapu felé kiált)* Ört állók! Ide! *(A kaputól hét alabárdos sietve indul feléjük)*

AGGASTYÁN *(próbál feltápáskodni)* Ország kupeceihez – Légy kegyetlen, Isten! Corvin árulóihoz – Légy kegyetlen, Isten!

Kántálja, litániaszerűen a golyó körül vergődve. Közben a két alabárdos sietve érkezik, az egyik ütésre emeli alabárdja nyelét, de Bika Imre megfogja a kezét.

BIKA Ne üssétek!

ÉLIÁS *(keményen az alabárdosokhoz)* Vigyétek! *(A két alabárdos megragadja az aggastyánt, és vonszolja a börtön felé. A lánc végén csúszik utánuk a vasgolyó)*

PORKOLÁB *(szabadkozva)* Megbocsássanak ... Az elmúlt hetekben szava sem volt...

ÉLIÁS Egyedül legyen a tömlődben ...

PORKOLÁB Úgy lesz, uram! *(Biceg sietve a börtön felé)*

AGGASTYÁN *(a börtönajtóban)* Ország kupecéihez – Légy kegyetlen, Isten!
(Ordítja, de lelökik a lépcsőn)

PORKOLÁB *(a börtön előtt álló rabokhoz érkezik, csak lefelé mutat, és int a másik két alabárdosnak. Azok fegyverük nyelét vízszintesen maguk elé tartva taszigálják az ajtóba a rabokat, végül, amikor feljön a két alabárdos, rácsapják az ajtót, és a Porkoláb a kampóba kattintja a lakatot)*

BIKA *(Eliáshoz)* Mióta tartjátok vason a szerencsétlent?

ÉLIÁS Öt esztendeije, Nándor és Zimony eleste után verődött erre a tájra. Átoklitániáját bömbölte a vásáros nép között... Az alja csőcselék először röhögött rajta, de később együtt harsogta vele: „Légy kegyetlen, Isten!”

BIKA Corvin János elűzése után tűnt el az udvarunkból. Apám azt hitte, meghalt.

PORKOLÁB *(Eliásboz lép)* A falhoz táncoltattam ... A kőfaragónak adhatok be bort?

ÉLIÁS *(hidegen)* Bőjtire vetett rabnak nem jár!

PORKOLÁB Napok óta emészti életem és fenyegetőzik.

ÉLIÁS *(elfordul)* Megmondtam!

PORKOLÁB *(Meghajol, és elsiet. Felvesz egy cipót, és a kínzókamra ajtaján át eltűnik)*

BIKA Ott kit őriznek?

ÉLIÁS Miklós mestert, a kőfaragót!

ZÁRKÁNDI *(belekottyantva)* Mivelhogy az a bizonyos ördög, akiről példálódzott kegyelmeid, ugyancsak megtalálta hozzá az utat. *(Bizalmaskodón)* Mindenféle pucér lányokat rajzolt *(halkan)*, és agyagból megmintázta az egyiket.

BIKA Láttátok a szobrot?

ZÁRKÁNDI *(int ÉLIÁS háta mögött: igen)* Nem láttuk, uram. Tisztjeink éberek voltak ... időben jelentették ... Azóta elmélkedhet a mester azon, hogy a mi Őszentségének a pápának szép ... szóval, ami Rómában fürdőző istennő, az itt minálunk csak egy pucér, parázna nőszemély.

ÉLIÁS *(magyarázóan)* Diánát mintázta meg a mester, de a feje az öreg kovácmester lányát formázta. *(Rendreutasítóan)* Mivel az apród urak műveletlensége folytán botránykő lett volna a szobor ... Valamennyien helyeseltük, hogy nagyasszonyunk a szobrot szétverette, és a mestert negyvennapos bőjtire vetette.

BIKA *(fanyar gúnnyal)* Jó dolgotok van, ÉLIÁS uram! A török már átkelt a Dráván, a Szerémséget végigdúlta, meggyilkolta a férfiakat, meggyalázta asszonyainkat, drága szüzeinket... *(kissé fellobban)* Nálatok egy holt szobor válik botránykővé, miközben odalent a szüzek virágát szpáhik és janicsárok kötik csokorba – rabszíjjal!

ÉLIÁS Uram ... szeretném hinni, tudod, hogy kedves vendég vagy ebiben a várban *(hangzik kissé fenyegetően)*.

BIKA *(hűvösen)* Parancsot adnál valakinek, hogy szállásomra vezessen?

ÉLIÁS *(szertartásosan)* Nagyasszonyunk személyesen szokott jóéjszakát kívánni a vár vendégeinek a könyörgés utáni kihallgatáson.

A kapu felől újabb csoport érkezik: a várnagy, két „rangbéli” kísérelővel, egy lovas hadnaggyal és egy darabont hadnaggyal, mögöttük négy katona fön, két lovas és két darabont „főlegény”.

VÁRNAGY *(gyors, de határozott, kemény lépésekkel tart a beszélgetők csoportja felé, amikor a lépcsőhöz ér, a hadnagyok és a főlegények lemaradnak mögötte,*

felsorakoznak a lépcső alján; a várnagy Bikához és Éliáshoz lép) Bocsásd meg uram, hogy csak futtában köszöntöttelek, de kapuzáráskor – kivált ilyen vészterhes időkben – a várnagyra számos felelősség hárul.

BIKA *(kezét nyújtja)* Csak egy éjszakára kértem bebocsátást. Reggel indulok Mohácsra.

VÁRNAGY Most érkezett vissza lovashadnagyom a táborból *(mutat a lépcső alján várakozók felé)*. Két hordó bort vittek a temesi főispánnak és a váradi püspök úrnak.

BIKA *(felélénkülve)* Péter és Ferenc urak is megérkeztek?

VÁRNAGY Péter úr hadával Zimonytól a Duna bal partján kerülgette a szultáni sereget. A püspök úr egyenest Mohácsra vitte bandériumát.

BIKA Milyen híreket hozott hadnagyod?

VÁRNAGY Domján! *(Int a lovashadnagyoknak)*

DOMJÁN Csak amit láttam és felszedtem, arról beszélhetek. Uraikkal nem találkoztam: egész nap folyt a haditanács. Úgy láttam, a sereg lelkes, kivált a fiatalja bizakodó. *(Az apródok kíváncsian sereglenek a beszélő köré)* Bár mindenki tudja, hogy a török sereg háromszázezerre tehető, és a mi seregünk száma mintegy húszezer.

BIKA Háromszázezer és húszezer?! *(Ismétli tompán)*

DOMJÁN Szó szerint ezt kérdeztem én is! De megnyugtattak, hogy a háromszázezeres török sereg nagy része keresztény, akit Bolgárországban, Szerbiában kényszerített hadába a szultán, vagy ha nem is keresztények: keresztény szülőktől származnak! Ezeknek képviselői és Tömöri érsek megbízottai állandó tárgyalásban vannak. Megegyeztek abban, hogy a csata kezdete után ők is a töröknek fordulnak, hiszen ha megsemmisítik a szultán seregét, akkor az ő hazájukat is felszabadítják a török zsarnokság alól. Ezt beszélik táborszerte. No, akad olyan is, aki naphosszat gunnyaszt a sátor árnyékában, és olyan fehér az arca, mint a mész.

BIKA Kitől hallottad? *(Hitetlenkedik)*. Neveket mondjál!

DOMJÁN Beszélik azt is – mondom, csak hallottam! –, hogy a szultán tüzérével is megállapodott Tömöri érsek: a német és olasz zsoldosok – akiket a szultán csengő aranyakért vásárolt össze Nürnbergtől Genuáig – a csatában a magyar sereg fölé lönek Részben, mert az egyházi átoktól félnek, részben: az érsek tízszeres aranyat ígért nekik.

VÁRNAGY *(kis szünet után)* Nos, ezek a délelőtti hírek. A hadnagy szekereket kísért, délben indult vissza. A délutáni helyzetet nem ismerem, de amit mondott, az fölöttébb biztató.

BIKA *(elgondolkodva)* No, reggel úgyis útnak indulok... néhány nap és halálos pontossággal kiderül, hogy mindebből mi igaz, és mit szült a rettegő képzelet önmaga vigasztalására.

VÁRNAGY *(kissé zavartan)* Nagyeszű urak hányják-vetik az ország sorsát a mohácsi mezőn! Ha mindez, amiről hadnagyom hírt hozott, nem lenne igaz: nem tipródnának hiába! Nem várnák be a sarkukba a tizenötszörös túlerőt! *(Vigasztalja magát és környezetét)*. Mert nekem az a véleményem, hangsúlyozom, hogy csak az egyéni nézetem, mivel hűsz esztendeje forgatom a kardot, javarészt itt, a déli részeken ... *(A magyarok közeledő kürtölés vág bele, sajátos „hívót” fújnak ismételve, újra és újra. A várudvaron levők némán figyelik a hangokat, amikor harmadszor hangzik, most közletről és tisztán, a várnagy felkiált)* Ez a váradi püspök úr jele! Tisztán hallottam, az első két rikoltás az ősi Percnyi hívó, az utolsó a püspök úr jelzése, nyolc éves kora óta használja, akkor lett erdélyi püspök! Istenem, de elröppent az idő! *(Ismét hangzik a kürtjel, a mindeddig katonás várnagy izgatottá válik)* ÉLIÁS uram, nékem nyomban a kapuhoz kell mennem, a püspök úr várunk kegyura, örökösödési jogon ő itt a

tulajdonos ... még akkor is, ha nagyasszonyunkkal évek óta perben állnak ...
(*tanácstalanul fordul Éliáshoz, hallgatja a kápolnából felerősödve kiszűrődő hangokat*)
Zárkándi fiam, füleld meg, mennyi lehet még az ájtatosság végéig!

ZÁRKÁNDI (*a kápolna ajtajához siet*)

VÁRNAGY (*kissé ideges ingerültséggel fordul Éliáshoz*) ÉLIÁS uram, szólaljon meg már, adjon tanácsot! Ájtatosság közben nem zavarhatjuk nagyasszonyunkat, de Ferenc urat sem várakoztathatjuk odakint éjszaka!

ÉLIÁS (*megfontoltan*) A két hordó bor, amit ma nagyasszonyunk parancsára a mohácsi táborba vittek, arra enged következtetnem, hogy a válságos idők megenyhítették a peres feleket. Nagyasszonyunk intézkedése – melyet, hangsúlyozom: önszántából tett –, szerintem a békesség poharába való bort jelentette. Ha a püspök úr most itt megjelenik, feltételezem, mostoha anyjának kívánja megköszönni a figyelmességet.

ZÁRKÁNDI (*siet vissza*) Erős negyedóra lehet még hátra. Ahogy kivettem, még csak a harmadik tizednél tartanak a szentolvasóban ... ha hozzáveszem a könyörgéseket, még több is!

VÁRNAGY (*újabb kürtölésre, sürgölődve intézkedik*) Emberek! Őrség, fegyverbe! Apródok, fáklyát! A püspök úr elé!

Indul a kijárat felé. A hadnagyok, főlegények mögéje sorakoznak, az apródok felragadják a kút kávájába tűzdelt fáklyákat és kétoldalt követik a menetet.

DARABONT HADNAGY (*a kapuboltozat alá érve, harsányan kiáltja*) Őrség! Fegyverbe! (*A boltozat alatti, jobboldali ajtó felől alabárdosok sietnek elő*)

PORKOLÁB (*sietve érkezik a kínzókamra ajtajából. Éliáshoz*) Főtárnokmester uram! Igaz, amit ez a parázna lelkű kőfaragó mondott? Igaz, hogy Ferenc püspök kürtöket a kapu előtt?

ÉLIÁS A várnagy úr már elindult, hogy fogadja az érkezőt. A kürtjei, amit fújnak, valóban a Percnyi-hívó, a püspök úr jelével kiegészítve.

PORKOLÁB (*kissé meghökkenve*) Akkor nem csodálom, hogy a mester akkorát röhögött! (*Hangosan tanakodva*) Most mi az ördögöt tegyek? Rákérdezhet a püspök, hogy milyen sora volt az emberének.

ÉLIÁS (*hűvösen*) Nagyasszonyunk csak fegyelmezte a böjttel. Mindazonáltal, tanácsolom, hogy vigyél be neki egy hasasabb korsó bort. Ha jókedvre derül tőle – haszon. Ha büzlik tőle – a szava fabatkát sem ér. Ha elalszik tőle – az lenne a legjobb.

PORKOLÁB Kegyelmed mindig csak talál megoldást. (*Elsiet*)

BIKA (*kíváncsian Éliáshoz*) Miért ekkora ügy egy kőfaragó mester?

ÉLIÁS Négy esztendeje küldte Ferenc nagyasszonyunk kérésére, hogy szép fatagványokkal ékesítse a várat. Ez a kútkáva, többük közt, az ő munkája, meg a kápolnában néhány faragás, és más dolgok is. Csakhogy rettenetesen furcsa természete van. (*sóbajt*) Megfertőzte a külföldi kóborlás... néha megmakacsolja magát. (*sóhajt*) Én mondom, uram, inkább egyetlen faragott kő se ékesítsen egy várat, ha ilyen ember tartása az ára. (*Újabb kürtjelzés hangzik, ez nem a Perényi szignál. Úgyszintén szignál, három rikoltással, de másfajta*) Ez meg mit jelent? Valaki tréfát üz velünk?

Ismétlődik az előbbi kürtjelzés

BIKA (*fülel, majd Éliáshoz fordul*) Úgy vélem: ez a Móré család hívója ... mégpedig Fülöp püspöké.

ÉLIÁS A pécsi püspök? Lehetséges... Ő is Mohácsra tarthat. Vagy Szederkényen át, vagy erre vezet az út.

BIKA Zsinat lesz itt ma éjjel, tárnokmester uram!

ÉLIÁS (kissé gondterhelt) Nehéz idők ...

BIKA Még mindig könnyebb két magyar püspököt vendégül látni, mint egy török szultánt.

PORKOLÁB (siet elő egy nagy korsóval) Tavalyi malvasárral töltöttem meg, ezt szereti a beste, mert gyorsan a fejébe száll.

ÉLIÁS (*bólint*) Csak iparkodjál, Porkoláb uram! Ahogy hallom a ricsajról, már a belső kapu felé tartanak a vendégek.

PORKOLÁB Ezt kéne a törökre küldeni, az ilyen mihasznát...(El)

BIKA Porkoláb kománk, úgy látszik, nem értékeli a művészetet!

ÉLIÁS Mi a művészet, uram? Ezt árulja el egyszer valaki! Már az ilyen! Mert az ötvösöket magam is becsülöm. Aranyiból, ezüstből szép kelyheket művelni az úr teste és vére számára. Vagy királyi, főúri ruhákra boglárt, kötöt, násfát cifrázni! Az érték, uram, a világon bárhol. Azt egy ládába teszem, viszem bárhová, I és mindenütt megadják az árát. De a faragott kő csak ott mutat, ahová beillesztik. Az nem érték, kidobott pénz. Kőiből húzzanak falat a szél, az eső, a tél ellen, emeljenek bástyát az ellenség ellen. De sohasem érthetem meg, hogy ez a kútkáva itt, kinek, minek hajt bármi hasznat! – Egy téglafal ugyanígy megtenné! Vagy nézd, uram, azt a csúcsos keretet, ott bent, a falban. Számomra érthetetlen, hogy fölös cifraságokért annyi pénzt hajigáinak ki az emberek.

BIKA ÉLIÁS uram, ha megkérdezhetném: merre jártál eddig külföldön?

ÉLIÁS Semerre. De nem is hiányolom, uram. Voltam: Budán, Pozsonyban, Terebesen, Valkón, és öt esztendeje Győrben meg Komáromban meg lefelé Pestig a Duna mentén a királyné kíséretében. Ahhoz, ami az én dolgom, ennyi éppen elég.

A kapu felől harsány énekszó hangzik. Fáklyák lobognak a menet élén. Elől jön a várnagy és kísérete. Mögötte, egymás mellett a két püspök, Petényi Ferenc és Móré Fülöp lovagol, könnyű, előkelő papi ruhában. Lovaikat csatlósok vezetik. Két oldalukon kisszámú kíséret Petényi és Móré címeres, merevített zászlóival. Mögöttük vegyes öltözetű fegyveresek vonulnak be a várba. Jókedvű, 18-20 éves fiatalok. Némelyik olaszosan, mások déliesen, török hatású ruházatban. Fegyverük lándzsa, alabárd, amit vállukon hoznak. Dúdolnak egy trubadúr dallamot, nem szöveges éneklés, trallaláznak csupán, de a dallamra lépnek.

Petényi Ferenc felemeli a karját. A menet megáll. A dallamot befejezik a fiatalok. A két püspököt kíséretük lesegítik a lóról.

A várnagy felsiet a lépcsőn. A kútkáva és az emelt rész szegélye között áll Éliás, kissé hátrább Bika.

ÉLIÁS (*két lépést a püspök elé lép, mélyen meghajlik, és megfontoltan beszélni kezd*) Püspök urak, nekem jutott az a szerencse, hogy amíg nagyasszonyunk esti ájtatosságát végzi, köszöntsem magas vendégeinket. A váratlan látogatás, amely őszintén hiszem, hogy különös öröme szolgál úrnőinknek, bizonyos feladatok elé állítja a tárnokmestert. Püspök urak! Tudom, hogy úrnőim nevében teszem fel a kérdést – addig is, amíg vele nem találkoztak – mivel szolgálhatok kegyelmességteknek és a nemes kíséretnek, hogy várunk és nagyasszonyunk jóhíre mindannyiszor megfényesedjék, valahányszor erre az estére emlékeztek.

PERÉNYI (*könnyedén*) ÉLIÁS uram! Köszönöm szavaidat. Tudtam, hogy jó gondolatot sugallt Bacchus, amikor a kellemes ajándékot megízleltem. A pécsi püspök úrral és szép számú csapatával, amely a királyi szóra Mohácsra tart, a várkapu előtt csomózta útjainkat Hermes. Nézd, mennyi erős, fiatal hadfi, a pécsi egyetem diákjai

csaknem valahányan. *(A diákok kiáltozni kezdik kórusban: „Vivant episcopi! Vivant episcopi!” Perényi mosolyogva néz körül a vivatózókon, majd könnyedén megemeli karját. Csend lesz az udvarolt)* Azt várjuk, ÉLIÁS uram, hogy sürgősen vacsorát adatsz a fáradt hadnak, megmerítetted kupáikat istencicsérő tenkesi borral, gondoskodsز nyugvóhelyükről. Mi pedig, Fülöp atyámfiával megvárjuk úrnöd áhíthatosságának végét, hogy illendően elébe járulva köszönthessük.

ÉLIÁS Máris intézkedem, uram! Várnagyunk addig rendelkezésedre áll. *(Meghajol, és az előre furakodó Porkolábot magához inti)*

PORKOLÁB *(odasiet hozzá, és megállnak a lépcsők nézőtérhez simuló nyúlvány áriát)*

ÉLIÁS *(suttogva utasítja a Porkolábot)* Bevezetem őket a déli nagyterembe, és adatok nekik mindent a püspök úr parancsa szerint. Te pedig szaladj körbe, és zárd be az összes ajtókat, amelyek a kisasszonyok és a szolgálók traktusa felé vezetnek, mert az ilyen megbuzdult diákok ezer kőfaragónál is vakmerőbbek!

PORKOLÁB Mennyi csapás!

ÉLIÁS Ne siránkozz! A kulcsokat fűzd az övedre! Fejedd el felelsz, hogy egyetlen harcias kurafi se férközhessen nagyasszonyunk lilimos kertjébe!

PORKOLÁB Rohanok, uram! *(Elsiet)*

ÉLIÁS *(harsányan)* A pécsi püspök úr bandériumának hadnagyát szólítom.

PÉCSI HADNAGY *(odalép hozzá)* Én vagyok, uram!

ÉLIÁS Arra kérnélek, vezesd utánam a lelkes csapatot! *(Elindul a bolthajtásos kapualj felé)*

PÉCSI HADNAGY Emberek! Diák urak! Induljatok utánam!

A diákok ismét rázendítenek a trubadúr dallamra, és vonulnak a kapualj felé. Amikor odaérnek és megbomlanak a soraik, ismét harsogni kezdik: „Vivat episcopi!” Majd hirtelen elcsendesedve eltűnnek a jobboldali folyosón, vagy a nagy pincében.

PERÉNYI *(Móré Fülöppel együtt megáll a kút és a legmagasabb rész szögletén. A kápolnából – most, hogy csend lett az udvarban – kihallatszik egy kesergő, sirató dallam. Petényi, tompa egykedvűséggel szólal meg)* És harmadnapra nem lesz feltámadásuk ...

MÓRÉ *(kérdően fordul hozzá; a Várnagy, Bika és az apródok kissé hátrább húzódnak, hogy a püspököket ne zavarják.)* Olyannak ítéled a helyzetünket?

PERÉNYI Végzetesnek.

MÓRÉ *(A várnagyék csoportjára pillant, a magaslat pereme felé tart, egészen közel lép a nézők első sorához)* Beszélj világosabban. Az erdélyi vajda serege megérkezett?

PERÉNYI Szegednél lehet, csak futárja hozta intő levelét, hogy bontson tábort Mohácson a sereg, és vonuljon sürgősen Buda felé. Ne vállaljon csatát, amíg ő meg nem érkezik erdélyi hadaival.

MÓRÉ Ez természetes... ez okos...

PERÉNYI Hiszed te és hittem volna én is, de letorkolltak, és arcomba vágták, hogy gyáva vagyok. Két napja szakadatlan tanácskoztunk, próbáljuk az értelem erejével rábírnunk a megvadultakat, hogy addig vonuljanak hátra, amíg négy napi járóföldre van a szultán serege. Két napot veszítettünk... és ma döntöttek: a mohácsi mezőn csatát vállalunk.

MÓRÉ Mekkora a sereg?

PERÉNYI Tegnap számlálták: húszezer.

MÓRÉ Tömöri érsek, Péter öcséd, a nádor, a hercegprímás beleegyezett?

PERÉNYI A brassói táborból, amely alig ötezer előhadat számlál, követek jöttek. Az országnagyokkal szóba sem álltak. Bevitték egy külön sátorba a királyt, hogy mit beszéltek vele, nem tudom. Öfelsége hamuszín arccal reszketett, amikor kijött. A krassói had követei csak ezután szóltak a gyűléshez. Harsogva intették az országnagyokat, hogy rá ne merjék venni a királyt a megütközés elhalasztására, mert akkor hátat fordítanak a töröknek, és megrohanják a Mohácsnál táborozó sereget.

MÓRÉ Ez felségárulás!

PERÉNYI A csata ezután elhatározott. Batthyány Ferencet várják, és rád is számítanak, atyámfia.

MÓRÉ iSzáz lovast már előreküldtem és háromszáz gyalogossal – látod – megyek.

PERÉNYI Ennyivel is több vértanút lajstromoznak majd oda- fönt az angyalok. *(Nevet keserűen)* Mondtam a kancellárnak: induljon Rómába, mert ennyi bolond szentet Néro császár arénáiban sem hajtottak a biztos halál elé. *(Könnyedebb hangra vált)* Szóljunk a várbeliekkel, még úgy vélik, hogy keserves titkaink vannak, holott: ilyenkor már felszabadul a lélek. A bizonytalanság gyötrelmét elfújta a biztos halál szele. *(Felnevet és elindul a Várnagyék csoportja felé)*

VÁRNAGY *(az apródoktól követve elébe lépked)* Parancsolj velem, uram!

PERÉNYI Sajnálom, hogy elkerültük egymást hadnagyoddal. Ő hozta a bort? *(mutat Domjánra)*

DOMJÁN Énnekem jutott a szerencse, uram.

PERÉNYI *(egyik kísérőjéhez, aki a lépcsők alján áll)* Öt aranyat neki! Hogy hívnak, fiam?

DOMJÁN Domján a nevem.

KÍSÉRŐ *(pénzeszacskót nyújt át a hadnagynak)*

DOMJÁN Uram ... ezen három lovat vehetek.

PERÉNYI Szükséged lesz rá, fiam! *(Megpillantja Bikát)* Apród! Fáklyát az úrnak! Hadd látom, nem tévedek-e?

BIKA *(előrelép és könnyedén meghajol)* Köszöntelek, szent-atyám! *(hangzik kissé tréfásan)*

PERÉNYI Bika Imre! *(Megöleli, majd Móréhoz fordul)* A híres Bak nemzetség fia, akikben a nagy Botond vezér vére csörgedez!

BIKA *(Móré felé is könnyedén meghajol)*

MÓRÉ Tudok róla, hogy egyházmegyében van ősi birtokod, de eddig nem volt szerencsém hozzád. *(Nyújtja a kezét)*

BIKA Nemrég érkeztem Itáliából... Itthon várt a királyi parancs ... Összegyűjtöttem embereimet. Holnap reggel én is Mohácsra indulok. Majd a csata után illő tisztelemet teszem.

PERÉNYI A csata után... *(de elharapja a mondat végét)* Hány embert viszel?

BIKA Tizenkét lovast.

PERÉNYI Szerencsétlen szám! Küldd haza, amelyiket legjobban szereted. *(Nevetgél)*

BIKA *(Perényire néz, az legyint, és elfordul tőle)*

VÁRNAGY *(kissé feszélyezett csendben, amelyet ismét kitölt a kápolnából szűrődő gregorián siralom)* Jó híreket hozott a hadnagyom! Mondtam is az aggályoskodóknak ... szóval én húsz éve forgatom a kardot, javarészt itt a déli részeken ... És ha mindaz igaz, amit hallottam tőle ...

A kapualj felől egy 10-12 főnyi diákcsoport érkezik sietve, a lépcső alján megállnak és mélyen meghajolnak.

MÓRÉ *(kissé hűvösen)* Mit akartok ... diák urak?

BARNABÁS Nagy jó uraink! Társaink bennünket bíztak meg azzal, hogy valamennyiünk kérését tolmácsoljuk. Hálából a késői bebocsátásért, jóltartásunkért és a szállásért: engedélyt szeretnénk kérni arra, hogy tanulságos és szívderítő játékot rögtönözzünk itt a palota udvarán. Mint diákok, a nemes vendéglátást csak efféle szerény hálával viszonzhatnánk. Bízunk benne, hogy kacajra fakasztjuk a várnép előkelőjét és alját egyaránt.

MÓRÉ Attól tartok, tiszteletre méltó diák urak, hogy sem a hely, sem az alkalom nem alkalmas arra, hogy kacagjunk. *(Perényihez fordul)* Ferenc atyámfia, nagyasszonyunk érkezéséig téged tisztelünk házigazdánkknak, szólj, miként vélekedsz erről. Esti harang-kondítás... ájtatosság után... Nem farsangi karneválra jöttünk.

PERÉNYI *(élénken)* Színjátékot, itt a palotaudvaron?

Az apródok odatolonganak a közeibe.

BARNABÁS Színjátékot uram, ha ebben lelnéd kedvedet, tréfát, éneket, avagy megelevenítjük a „Test és lélek vetélkedése” című jámbor példázatot, ám, ha úgy tetszik, eljuttatjuk az „Élet és halál vetélkedését”.

PERÉNYI Az „Élet és halál vetélkedése”?

BARNABÁS Ha azt parancsolod!

PERÉNYI Vidámabb darab nincs a tarsolyotokban?

BARNABÁS Ó, uram! Klasszikust parancsolsz, vagy modernet? Mindkét fajtából van bőven a tarsolyunkban. Ha klasszikusban lelnéd kedved, kézenfekvőnek tartanám Plautus „Hetvenkedő katonáját”, de attól tartok, félreértenék *(kacsint a várnagy fele)*. Ez a darab a polgároknál mindig sikert arat, de a katonákra – számomra érthetetlen okból – a legvadabb ellenségnél is bősztöbben hat. A „Szamárvásárban” mi boldogan lelnék kedvünket, de meggondolatlan előadásától visszatart, hogy női szereplők kellenének hozzá. Bár ezen néhány cérnahangú társunk – ha ruhákat kapnánk – könnyén segítene. De az a világ, amelyet Plautus bemutat, oly ismeretlen itt, hogy könnyen félreértenék. Az Amphytrionra gondolhatnánk, de egy istent – még ha görög volt, akkor is – oly színben bemutatni nem tanácsos, hisz nemcsak a nagyurak, az istenek is rokonok lesznek egyszer, ha elült köztük a harc.

PERÉNYI Állj meg, fiam! Tetszik nekem a szellem, ahogyan látod a helyet, ahol előadásra szánod a pajzán rómaid. *(Az apródokhoz)* Legényké, ti milyen játékot néznétek szívesen?

ZÁRKÁNDI *(zavartan)* Megvallom, uram ..., mi csak egyszer láttunk effélét, egy passiót, de az meghiúsult nagyon. *(Kiböki)* De a diák azt mondta, hogy valami „modernet” is tudnak. Olyant mi sose láttunk ...

PERÉNYI *(felnevet)* „Modernet”? No, tessék, diák uram!

BARNABÁS A legújabbak – amelyekről tudok – Lodovico Ariosto „Kincsesdoboza”, amit Ferrarában mutattak be. Bernardo Bibiena kardinális úr „La calandria” című darabja, amely Urbinó-ban került előadásra.

PERÉNYI Hallod, fiam? *(fordul Zárkándihoz)*

ZÁRKÁNDI *(zavartan)* Nagy felelősség ez, uram! Én nem merek választani. Ha két lovat látok, tudom, melyik kéne, de Ariosto ... meg Bibiena! Bocsánatot kérek, de nekem semmit se mondanak. Ám ha mégis kérhetek valamit, valami olyant szeretnék látni, amiben győz a magyar.

PERÉNYI (*elkomorodik*) Ez hát a feladat ma estére, diák urak.

BARNABÁS Ezt úgy értem, hogy engedélyezed, uram?

PERÉNYI Hallottad! Álljatok össze, és itt a várudvaron játsszátok el, hogy „Győz a magyar”!

BARNABÁS Két effajta művecskét ismerek „Otranto ostromát”, és azt a Sibylla-játékot, amelyiket éppen 25 esztendeje adtak elő Budán.

PERÉNYI (*félbeszakítja*) A ti dolgotok.

BARNABÁS Köszönöm uram. Még csak annyit: néhány, a várban feltalálható eszközt, ruhadarabot kérnénk kölcsön.

PERÉNYI A várnagy úr hozzásegít benneteket.

BARNABÁS Vivant episcopi! (*Elszaladnak szinte hancúrozva és kiabálják*) Vivant episcopi! Vivant episcopi!

VÁRNAGY (*ijedten*) Püspök úr! Nagyuram! A vár rendje! Nagyasszonyunk – félek – nem tartja alkalmasnak az időt tréfára, bohóckodásra!

PERÉNYI (*rápillant, és gőgösen odaveti*) Ezt bízzad rám, várnagy. (*Majd elfordul tőle, és a magas rész pereméhez lép*)

MÓRÉ (*követi*) Nem hamarkodtad el a döntést? Mégis, a nagyasszony megneheztel érte.

PERÉNYI (*ingerülten fordul meg, de tompult hangra fékezi indulatát*) A szultán kétnapi járőföldre van ... Tudod, mit kéne tennünk, Fülöp atyámfia? Korbáccsal verni Pécsig a diákjaidat! És ha a várfalaid gyengék, beüzni őket a Mecsek barlangjaiba! Mentsék, dugják el a koponyájukat! (*Lobog fojtottan*) Láncra- verni őket, amíg eszükre térnek! Mert holnap, vagy holnapután ezek a szájak már vérhabot köpnek! Ezek a fejek lándzsahegyek tetején játsszák el a szultáni sátor körül a história legostobább komédiáját (*folytatja elkeseredve*), mint a vásári pálcás bábfigurák.

MÓRÉ (*hűvösen, kissé sértődötten*) Nem én hívtam őket harcba. Önként ajánlkozott az egész egyetem. Töprengtem: elfogadhatom-e áldozatukat? (*Felcsattan*) De a nemeseim nem jelentkeztek! Tavaly a hatvani gyűlésre Baranyából 1300 fegyveres indult, hogy akarátára hajtsa a királyt – mint mondták – a nemzet érdekében! Hol vannak most ezek a csahos urak?!

PERÉNYI A táborban ezer is alig akad ...

MÓRÉ Tavaly tizenhatezren verték kardjukat a hatvani piacon! Értsd meg, atyámfia! Mi mást tehettem volna? Ezek kótyagos lelkesedéssel jöttek ... elfogadtam áldozatukat...

PERÉNYI Báró Burgio, a pápai követ mondta: nincs ebben az országban három ember, aki önzetlenül áldozná javait a hitért és hazáért...

MÓRÉ Az én bandériumomban háromszáz ilyen van!

PERÉNYI De hiábavaló ez az áldozat!

MÓRÉ (*vállat von*) Vagy az, vagy nem az... Csodát is tehetnek ezek a magyar Tyrtaiosok ... Lelkesedésük magával ránthatja a sereget...

PERÉNYI És ha meghalnak?

MÓRÉ (*hűvösen*) Legalább senki sem vádolhat majd, hogy nem tettük meg, amit lehetett. Haláluk, önfeláldozásuk érv lehet Rómában, Wormsban ... bizonyíték a követek kezében ... talán felbuzdulnak az ottani egyetemek.

PERÉNYI Buzdulni, mindig buzdultak értünk ...

MÓRÉ Talán áldozatuk az égre kiált.

PERÉNYI (*Móréra néz, aztán cinikusan felnevet*) Fülöp atyámfia ... ugye, biztonságba helyezted a kincseidet?!

MÓRÉ (*sértődötten fellobban*) A kettő nem érinti egymást. (*Rendreutasító hangon*) Egy vesztes csata után is tovább élhet az ország! Háromszáz fej lehullása nem döntheti el a haza jövőjének sorsát!

PERÉNYI Megértelek, atyámfia! (*Még gúnyosabbá válik*) Bocsásd meg indulatom. Lehet, hogy a magam életét siratom az ő sorsukon!

II.

Kinyílik a kápolnaajtó, az orgona záróakkordokat bűg. A várnagy int embereinek, felsorakoznak a kihallgatáshoz. ÉLIÁS és Porkoláb gyorsan érkeznek, ők is odaállnak a magas rész kapu felé eső peremére. Perényi, Móre és Bika oldalt állnak a kápolna nézőtér felé eső szögletéhez- A diákok kiözönlenek az udvarra a lépcsők aljáig, de addigra a fal mellett sorakozó alabárdosok odasietnek, mintegy kordont alkotva. Az orgona még szól, amikor a kápolna ajtaján kilépkednek a szolgálók, majd az udvarló lányok, kezükben égő gyertya, vagy mécses. Megjelenik Kanizsai Dorottya. Előre lépked a kútig. A lányok, asszonyok követik, az apródok a szárnyakra állnak a fáklyákkal. A diákok közül Barnabás elkiáltja: „Vivat Domina! Vivat Domina!” Az egész udvarban zeng: „Vivat Domina! Vivat Domina!” Dorottya felemeli kezét üdvözlésre. Elhallgat a zivaj.

VÁRNAGY (*előrelép és feszesen jelenti*) Nagyasszonyom! A kapukat harangkondításkor bezártam. Ám az esti ájtatosság alatt megjelent a mi Ferenc nagyurunk, majd csaknem egyidőben a pécsi püspök úr és csapata ...

DOROTTYA Hol vannak a püspök urak? (*Szakítja félbe a várnagy mondatát*)

VÁRNAGY (*mutatja*) Várakoznak nagyasszonyunkra.

DOROTTYA (*odafordul és sietve indul a három férfi felé*) Ferenc... fiam! Fülöp püspök! Köszöntöm kegyelmeteket Siklós várában!

PERÉNYI (*kissé bohókás udvariassággal féltérdre ereszkedik, és őszinte indulatait leplezve, könnyedén beszélni kezd*) Köszöntelek, úrnöm ... anyám! Köszöntelek, mint afféle vándor, aki mielőtt hosszú útra indul, még egyszer betér oda, ahol ifjú volt... oda, ahová visszaviszi lelkét majd az álom, ha feje az út porába bicsaklik ... a fáradtságtól... a részegségtől... – a haláltól.

DOROTTYA (*kissé zavartan emeli fel a térdeplő Perényit*) Forró nap volt... Mohácstól ide, négy órát lovagoltál... És bizonyára megízlelted a bort?

PERÉNYI (*Felegyenésedik*) Az első korty után egy régi tavasz illata buggyant fel bennem ... Itt álltam és néztem a virágba borult gyüdi hegyoldalt. Mandulaerdők habos köntöse borította a Tenkest. Te is ott voltál, anyám ... Emlékszel! Ezelőtt hét esztendővel, apám halálakor. Én kísértelek haza a temetés után. Terebesről... (Kis szünet után) Váratlanul tört ránk a tavasz Siklóson. A hó és a mandulák virága szinte egybeolvadt...

DOROTTYA Akkor voltál itt utoljára. (*Megállítaná a férfi szavainak áradását*)

PERÉNYI Meghalt apám ... egyedül maradtam ... Elolvadt a hó ... virágozott a mandula ... A nyugati szél a várig hordta illatát... Óráról órára fogyott a hó, és kibújt alóla a barna föld ... Megállíthatatlanul!... A föld, amelyből vétettünk, s amivé leszünk ... Dorottya!

DOROTTYA *(egy pillanatig elérékenyülve hallgat, majd nagyasszonyt méltóságába feszíti magát)* Ferenc... fiam! Kimerített az út, és bizonytal Fülöp püspök is szívesen lepihenne. *(Móréhoz fordul)* Kegyelmed ossza meg velünk ezt az estét! *(Bikára pillant)* Intézzük el gyorsan az estéli formaságokat! *(Indulna a Várnagyék felé)*

PERÉNYI *(kissé felrebbenve)* Anyám! Utólag kérném jóváhagyásodat!

DOROTTYA *(visszafordul)* Mihez ... fiam?

PERÉNYI Itt ez a háromszáz pécsi diák ...

DOROTTYA Tárnokmesterem mindennel ellátja őket.

PERÉNYI Lenne egy alázatos kérésük hozzád.

DOROTTYA Hozzám? Nekik? *(Csodálkozik)*

MÓRÉ *(feszengve)* Ferenc atyámfia akaratom ellenére szószólójuk lett.

PERÉNYI Nézd, mennyi buzgó fickó ... annyi idősek lehetnek, mint én voltam akkor ... habzó mandulavirág ... három nap múlva tört ágak... sárbavert szirmú fiai Pannóniának. *(Felrebben)* Ostobaság! *(Higgadt, hűvös hangon)* Azt kérik; adj engedélyt arra, hogy utolsó estjükön, amit biztos falak közt töltenek ... itt a palota udvarán, tanulságos és vidám színjátékot rögtönözzenek.

DOROTTYA Itt! Esti ájtatosság után? Amikor a szokások szerint mindenki pihenni tér?

PERÉNYI Mikor volt szokás, hogy a kapuk bezárása után beállít várunkba háromszáz diák?

DOROTTYA Csatába indultak... útközben pihenőt adni – elvárja tőlem Lajos király.

PERÉNYI Hisz éppen ezért szólok a nevükben. Azt is tudd: mit várnak ők! Fialatok, értsd meg őket, anyám! Mulatni és mulattatni akarnak, hálából mindazért, amit kaptak, és amit jelent nekik ez a vár. *(Ridegen Dorottyához lépve)* Meghalnak! Dorotyya! Értd meg! Holnap, vagy holnapután! *(Enyhültebben)* Anyám... Dorotyya, add meg nekik „az utolsó éjszaka jogát”!

DOROTTYA Ferenc... rémeket látsz! „Utolsó éjszaka?” Diadalmasan vonulnak Pécsre, amikor ismét köszöntöm őket! *(Próbálja elhítenni önmagával is)*

PERÉNYI *(hirtelen)* Gyere! Nézz a szemükbe! *(Indul a diákok felé eső peremhez)* Ezeket a szemeket már csak a halál dermesztő fátyolával letakarva látod újra, ha lesz bátorságod és erőd, hogy megments bennünket az ordasok és varjak gyomrától, akik majd ott fekszünk a halál kusza rendjén a mohácsi mezőn ...

DOROTTYA *(tétován lép utána)* Fiam ... te félsz? Félsz, hogy meghalsz?

Móré és Bika tisztelettudóan utat engednek neki.

PERÉNYI *(csendesen)* Az én számomra már csak megkönnyebbülést hoz a halál. De ők, győzelmi hittel, kábán dalolva vonulnak kaszája elé.

DOROTTYA Hallgass! Isten az égben ...

PERÉNYI *(félbeszakítja)* Nem az ostobákért tesz csodát.

DOROTTYA *(kis habozás után)* Mit akarsz tőlem?

PERÉNYI Mondtam: az ő számukra az utolsó éjszaka jogát.

DOROTTYA *(szembefordul Perényivel)* Nem tehetem! Váram rendjét egy bal-sejtelmű hangulatért fel nem áldozom! Holnapra elmúlik a hangulat, de a rend oly csorbát szenved, melyért az a felelős, aki erre lehetőséget adott. „Utolsó éjszaka joga?” A rettegők és gyávák számára szabadság, akik már most a csata előtt feladták a harcot!

PERÉNYI Vagy azoknak óhaja, akik sejtik bár, de önmaguknak sem merik bevallani, hogy rájuk borult az utolsó éjszaka!

DOROTTYA Ha úgy is lenne, bár Isten erejében a végsőig hiszek, kimondani a szót: „utolsó” ... Ferenc! Ez istenkáromlás! Feladása minden reménynek! Tagadása annak, hogy a véges emberi erőn túl van olyan hatalom, amely sorsunkat, országunk sorsát vezérli!

PERÉNYI Tisztellek hitedért, anyám! Mégis megpróbálom megingatni szilárdságodat. Akik most tőlem engedélyt kérnek arra, hogy vidámkodjanak és másokat felvidítsanak – nem sejtik, hogy ez az utolsó éjszaka! Csak néked mondtam én is ezt a szót, hogy tudjad ..., hogy hited magas falai közül többet pillanthass meg, mint a fölötted kéklő tenyéryni ég. Ezek a kedves fickók az utolsó szálig győzni akarnak! Az életre vágynak! De lobogásukat már a halál táplálja, amint az agonizáló beteg erejét, aki hirtelen felül az ágyban, és kedvenc ételéből enni kér.

DOROTTYA Mit jelentene az „éjszaka joga?” (*Buggyan ki bizonytalanul a nagyasszonyból*)

PERÉNYI Bízd rájuk, anyám ... Fiatalok. Ők csak játszani akarnak ... Maguk sem tudják, hogy miért... csak játszani, játszani, játszani mindazzal, ami szép, hitet és értelmet sugall, amikor a szép már csak képzeletükben él, és hitük önállítatássá rárosodott.

DOROTTYA Szörnyűeket beszélsz!

PERÉNYI Pedig sejtelmeimnek csak satnya formáját adják vissza a szavak! Dorottya! Nézd őket! Várják igenlő válaszod! A te buzdító szavad kíséri őket tovább végzetük felé! Légy kegyes hozzájuk, mosolyod vigyék útravalónak az örökkévalóságba!

DOROTTYA Ti továbbmentek, Ferenc... (*Gyötrődik*) De a meglazult rend az én gondom marad.

PERÉNYI Adná Isten, anyám, hogy legnagyobb keservként, utolsó órán ezt emlegesd! De azt se feledd, ha ezek nem térnek vissza, örökké égni fog benned a vád, hogy háromszáz vértanúnak nem adtad meg az utolsó éjszaka jogát! (*A diákokra mutat*)

DOROTTYA (*fellobban*) Hallgass, Ferenc! (*Bizonytalanul ellép Petényitől, inkább csak azért, hogy szabaduljon a férfi hatása alól, de lendülete a diákok sorfala elé viszi, akik félreértve a helyzetet, vad és lelkes kiáltozásba kezdenek*) Vivat Domina! Vivat Domina! (*Harsog a várudvar. Dorottya most lassabban, bizonytalanul felemeli a kezét. Hirtelen csend lesz. Kissé fátyolos hangon, a diákok ragyogó szemébe meredve szólal meg a nagyasszony.*) A váradi püspök úr tolmácsolta kérésieket. Legyen ... Kívánom, kellemesen pihenjete váramban ... és adja isten: sokáig emlékezzetek arra, hogy milyen volt ez az éjszaka!

Kirobban a diákokból: Vivat Domina! Vivat Domina!”

BARNABÁS (*a diákok élén vezeti a lelkesedést*) Vivat Domina!

DOROTTYA (*a várnagy elé lép, a zsvaj elhallgat*)

VÁRNAGY Nagyasszonyom, a vár kulcsait átadom. Alázattal kérem a jelszót éjszakára!

DOROTTYA Elrendelem: a pécsi püspök úr diákjainak legyetek segítségére abban, hogy önmaguk örömeire és várnépünk gyönyörűségére, itt a palotaudvaron Istennek tetsző játékot rögtönözzenek.

ZÁRKÁNDI (*aki közelben áll, boldogan elbődül*) Vivat Domina!

Apródok, diákok követik példáját és éltetik Dorottyát.

DOROTTYA (*Perényiék felé fordul*) Urak! Kísérjetek belső termeimbe! (*Indul*)

VÁRNAGY (*riadtan lép utána*) Nagyasszony! A jelszót... A jelszót éjszakára!

DOROTTYA (*megtorpan*) Éjszakára... A jelszó! Várnagy, a jelszó – figyelj! – ma éjszaka: „Jus ultimae noctis...”

VÁRNAGY (*kissé zavartan*) Jus ultimae noctis... Értettem, nagyasszonyom: Jus ultimae noctis!

DOROTTYA (*int az udvarló lányoknak, és a menet megindul vissza a palotába. A gyertyák és mécsesek fénye felfelé hiszik, majd ablaktól ablakig tovább siklik. A menet eleje már a második emeletre ér, amikor a második fele az első emeleti folyosóra kanyarodik. Egyszerre indulnak meg a fények az ablakok mögött. Ablaktól ablakig világosodik meg a palota homlokzata. Most minden ablakban világít 2-2 gyertya vagy mécses. Dorottya és a három férfi eltűnik baloldalt. Az asztalra sok karú ezüst gyertyatartókat raknak az udvarló lányok. A „vénasszonyok” tálakat, kancsókat, kupákat hordanak fel. Amikor az asszonyok és a szolgálók menete eltűnik a palotaajtóban, ÉLIÁS az udvaron átveszi a „parancsnokságot”’.)*

ÉLIÁS (*a diákok felé*) Azt javaslom, kedves diák urak, hogy térjenek vissza most a tálak mellé, mert a vidámság üres gyomorral nem lenne igazi.

BARNABÁS Vivat magister tavernicorum! („Vivat! Vivat!” – kiáltják a diákok és indulnak vissza az udvaron kívüli helyükre)

VÁRNAGY (*amikor elcsitult a diákok nyüzsgése*) Feje tetejére állt a világ! Ki hallott ilyesmit, esti harangszó, kapuzárás után?

ÉLIÁS Éjfél tájra ezen is túlesünk, várnagy uram. Reggel úgyis továbbindul a had.

VÁRNAGY (*int Éliásnak, hogy lépjenek távolabb az apródoktól*) ÉLIÁS uram! (*Mikor távolabb kerültek, aggódva kérdi*) Mit jelentsen ez a szó: Jus ultimae noctis – magyarul?

ÉLIÁS Az utolsó éjszaka joga.

VÁRNAGY (*meghökkenve*) Hát így állnánk? Az utolsó éjszaka?

ÉLIÁS Nem a mi dolgunk, várnagy uram, hogy azon töprengjünk: miért ezt adta jelszavul nagyasszonyunk.

VÁRNAGY Csak azért... az örök is furcsállják a szokatlan jelszót ... hogyan magyarázzam meg nekik az értelmét?

ÉLIÁS Sehogy ... csak mondják latinul.

VÁRNAGY No, majd csak elmúlik ez az éjszaka is! (*Indul*) Emberek! (*Int a kísérőinek, a hadnagyok és a főlegények elindulnak utána a kapubejárat felé, és kimennek a várudvarról*)

PORKOLÁB (*Eliáshoz siet*) Tárnokmester utam... a kulcsok ... itt vannak nálam.

ÉLIÁS Helyes! De nem árt még néhány óvintézkedés! (*Az apródokhoz fordul*) Zárkándi! Ha akarnak valamit a diákok, a lovagteremben vagyunk. Jelentsétek. (*Indul Porkolábbal*)

ZÁRKÁNDI Megértettem, uram! (*ÉLIÁS és a Porkoláb eltűnik a lovagterem bejáratánál, az apród int a társainak*) Gyertek! (*Az apródok a kút kávájába tűzik fáklyájukat*)

BOLDIZSÁR Rosszul választottál (*mondja Zárkándinak*) Azt kellett volna kérni, hogy „klasszikust” játszanak.

ZÁRKÁNDI Miért? Abban mi lett volna a jó?

BOLDIZSÁR (*közelebb inti őket és suttogva magyarázkodni kezd*) Én álltam nagyasszonyunk ajtaja előtt, amikor a kőfaragót dorgálta a pucér szobraért. A mester egyre azt hajtogatta, hogy az klasszikus forma! Meg így klasszikus, meg úgy klasszikus! Értitek! Abban, hogy klasszikus, abban sok huncutság lehet! (*Nevet*)

ZÁRKÁNDI Az ördög érti ezt! Hiszen éppen azért mondtam, hogy „modernet”, mert a mester azt mesélte, hogy olyan modern játékot látott, amiben „kurtizánok” is szerepeltek.

BOLDIZSÁR Mi az, hogy „kurtizán”?

ZÁRKÁNDI *(körülnéz, magához inti az apródokat, súgja nekik a szó magyar megfelelőjét, az apródok nagyot nevetnek)*

BOLDIZSÁR Nagy csúf vagy te, Zárkándi! És láttatok, milyen ártatlan ábrázattal kérte?

ZÁRKÁNDI Azt reméltem, hogy megérti a diák. *(Lemondóan)* No, nem baj, az ilyen időkben azt is jó látni, ha eljártsszák, hogy győz a magyar. *(Suttogva)* Néhány szó a püspök urak beszélgetéséből megütötte a fülem. Én álltam legközelebb hozzájuk ...

BARNABÁS *(három diák kíséretében jön sietve)*

BOLDIZSÁR Jön a diák! *(Izgatottan szakítja félbe Zárkándi suttogását)* Próbálj szót érteni velem!

ZÁRKÁNDI *(zavartan)* Most mit akartok? Klasszikusokat vagy modernet?

BOLDIZSÁR Mindegy, csak „olyan” legyen! *(Mondja izgatottan)*

BARNABÁS *(társaival felsiet a lépcsőn, a diákokhoz érve, udvariasan meghajol)* Köszöntünk benneteket, apród urak. Néhány tanácsot szeretnék kérni kegyelmetektől. Mi valamennyien először vagyunk ebben a várban, és ahhoz, hogy emlékezetes legyen az éjszaka, néhány apróságot hasznos lenne tudnunk.

ZÁRKÁNDI Kérdezzetek, deák urak!

BARNABÁS Már csak a játék iránya miatt kéne tudnunk, miként oszlanak el a traktusok a palotában.

ZÁRKÁNDI Értem, vagyis ki, honnan nézi majd ... BARNABÁS Csontvágó elméd van, apród uram. Vagy tartottak itt már színelőadást?

ZÁRKÁNDI A passiósök... Ők is megkérdezték. No, nagyasszonyunk akkor ott ült a loggián *(mutatja)* néhány udvarló lányával és Vénasszonyaival. Most, gondolom, a püspök urak is onnan nézik a játékot. Az első emeleti traktuson a nemes leányok sorakoznak. Fölötte a szolgálók ágyasháza húzódik.

BARNABÁS *(a diákok felé pillant; azok összesúgnak)*

ZÁRKÁNDI (

Nevetnek valamennyien.

SIMON *(egyik diák)* Olyasmi is előfordult már?

BOLDIZSÁR *(belekottyant)* Egyszer... *(de elharapja a szót)*

ZÁRKÁNDI *(legyintve próbálja elsimítani a kottyantást)* Ilyesmiről mindig fecsegnek a katonák, akár igaz, akár nem.

SIMON Nekünk elmondhatjátok, apród urak. Holnap tovább lépünk ... aztán, ahogy eddig nem voltunk itt soha ... *(Legyint)*

ZÁRKÁNDI *(töprengve)* Nem is azért... Inkább kegyelmetek árulják el, hogy miben lenne több pajzánság, ami klasszikus, vagy ami modern? *(Közelebb hajol a diákokhoz)*

SIMON Mondtam én neked, Barnabás: a nemes apródok valami pajzánságot várnak.

BOLDIZSÁR Persze, csak a hit és illem szabályai között!

BARNABÁS Ez csak természetes. A mi szándékunk is az. Azért kerestük, tárnokmester uram, hogy előadjuk ma esti játékunk rendjét.

ZÁRKÁNDI Jelentem néki a szándékokat! *(Sietve indul a lovagterembe)*

SIMON No, áruljátok el: miként esett, amikor valaki idegen zárat feszegetett?
(*Biztatja Boldizsárokat*)

BOLDIZSÁR (*suttogva*) Porkoláb uramról mesélik, hogy rajtakapta a várnagyot.

SIMON És mi lett a vége?

BOLDIZSÁR Azóta sántít Porkoláb uram. Sodrófával csapta meg a felesége, mivel a szobába toppanva jobban hitt a saját szemének, mint hitese asszonyának, aki egyre azt hajtogatta, hogy várnagyurammal egeret üztek, és eközben estek rá az ágyra!
(*Nevetnek*)

SIMON (*nevetve*) S közben a cickány beszaladt a lyukba?

BOLDIZSÁR (*nevetve*) Kegyelmed mondta, nem én!

A palota ajtajában megjelenik ÉLIÁS és Porkoláb, mögöttük jön Zárkáncli. Az apródok és diákok szétrebbenek.

BARNABÁS (*diáktársaival ÉLIÁS elé lép*) Domine magister Tavernicorum! Összeállítottuk szerény játékunk rendjét. Lesz benne vidámság és tanulság bőven. Csak néhány kellékért esedezem társaim nevében, hisz csatába indultunk, és nem komédiázni.

ÉLIÁS Hallgatom, diák uram.

BARNABÁS Amit tudunk, szerény szerelvényünkből állítjuk ki, de szükségünk lenne hat leányruhára, néhány tarka lepelre, nyolc darab létrára, egy fényesebb talárra. Asztalra, székre, ágyra és gyertyára. Tálakra, korsókra, jól csengő kupákra. Avult lepedőre, amelyért nem kár, ha elégne – végül: még csak egy vödör korom kéne.

ÉLIÁS Porkoláb uram! Mindezt adja ki a diák uraknak.

BARNABÁS (*meghajol*) Köszönjük, domine! Még csak annyit kérünk, a dobosokat, trombitásokat várnagy uram hívassa ide.

ÉLIÁS Mi lenne az ő feladatuk?

BARNABÁS Égzengés és mennyei harsonázás csupán. A finomabb muzsikát majd mi szolgáltatjuk.

ÉLIÁS Amennyit tudok, összeszedetek.

BARNABÁS Ez minden, uram! A többit már elvégezzük.

PORKOLÁB Mit kíván még? (*Indul a kapu felé*)

BARNABÁS (*a diákok követik*) Mondom: hat leányruha ...

PORKOLÁB Azt meg honnan vegyem? (*Menet közben*)

BARNABÁS Nem kéne cifra, lehet egyszerű, mint a szolgálóké, amiből tucatszám akad ott, ahol ennyi jámbor hajadon él... (*Eltűnnek a kapu alatt*)

ÉLIÁS (*elgondolkodva néz utánuk, majd az apródokhoz fordul*) Boldizsár! Eredj a várnagy úr után, hogy szedesse össze a dobosokat és kürtösöket!

BOLDIZSÁR Igenis, uram! (*Elsiet a kapu felé*)

A kinzó kamra felől kissé borízú éneklés hallatszik, odabentről Miklós mester, a kőfaragó énekli:

Serkenj fel, kegyes nép,
Mert most jó a hajnal,
Aranyszál tollakkal,
Repdes, mint egy angyal

ÉLIÁS (*felháborodottan*) A mester berúgott. Eredj, Zárkándi! Intsed csendre!

ZÁRKÁNDI *(elsiet a kinczókamra ablakához, és bekiált)* Mester! Miklós mester, csendesedjék!

MIKLÓS *(közben még énekl)*

Ingó-bingó fűszál,
Cifrán felöltözik,
Liliom rózsába
Meg is törölközik.

ZÁRKÁNDI Miklós mester! Elkondították már az éjszakát!

MIKLÓS *(bentről röhögve)* Elkondították, bizony elkondították azt régen!

ZÁRKÁNDI Maradjon csendben, Miklós mester! A vendég diákok komédiáznak majd az udvaron.

MIKLÓS *(bentről)* Ha meglátod, add át tiszteletemet a váradi püspöknek!

ZÁRKÁNDI Kegyelmed tudja, hogy ő érkezett?

MIKLÓS *(bentről)* Alig várom a pillanatot, hogy illendően köszöntsem.

ZÁRKÁNDI Mester! Miklós mester! Az egekre kérem, maradjon csendben. *(Rémüldöz)*

MIKLÓS *(bentről)* Add át tiszteletemet a váradi püspöknek!

ZÁRKÁNDI Megteszem, amint hozzáférek, megteszem! Csak most ne szédüljön meg kegyelmed! *(Igen rémülten)*

ZÁRKÁNDI *(siet Éliáshoz)* Hallotta, tárnokmester uram?

ÉLIÁS Remélem, a deákok zenebonája elnyomja a szavát, és mire végetér a cirkusz, álomba dönti a bor.

VÁRNAGY *(négy dobossal és négy kürtössel, a két hadnagy és Boldizsár kíséretében megérkezik)* Valóban, ÉLIÁS uram parancsolta ide a zenebonásokat?

ÉLIÁS *(nagy sóhajjal)* Nyugodjon bele, várnagy uram. Elmúlik ez is, aztán nyugodtak lesznek itt az éjszakák megint.

PORKOLÁB *(érkezik a kapualj felől)* Megszállta őket az ördög! Sok mindent megéltem, de ilyet még soha! Asszonyruhákba bújnak a férfiak.

VÁRNAGY És ezeket viszi a török ellen Móré püspök úr.

A kapu alatt gyülekeznek a diákok, pisszegő utasításokkal szedik rendbe az „ügyelők” a furcsán megváltozott hadat.

BARNABÁS *(Tapsol néhányat, néma csend lesz, a kapu alatt, ezután az előbbi négy diák és hat lantos kíséretében szertartásosan elindul a kút felé)*

ÉLIÁS Úgy látszik, elkezdődik. Most legyen velünk az Isten! Porkoláb uram, a kulcsok?!

PORKOLÁB Övemre fűzve mindahány!

BARNABÁS *(csoportjával szertartásosan a kúthoz lépked)* Tárnokmester uram, kezdődhet a játék nyomban. Simon diákra bízom a dobokat és kürtöket. *(Simon int a dobosoknak és a kürtösöknek, és a loggia alá vezeti őket, ott felsorakoztatja egymást váltóan a 4-4 zenészt)* Kálmán deák a díszletekért felel. *(Int és Kálmán meghajolva, a kapukon visszasiet)* Márton deák a bútorzatra ügyel! *(Int és Márton is a kapuhoz siet vissza)* Lukács deáké a feladat, hogy minden úgy történjen, ahogy vezényelem. *(Lukács meghajol a kút és a kapu közötti rész közepén helyezkedik el)* Most kérem, jelentsék a vár úrnőjének, hogy kezdődik a játék. *(Int Simonnak)*

SIMON *(beinti a kürtöket és a dobokat; díszjelet fújnak fokozódóan alápergetve)*

ÉLIÁS *(int Zárkándinak, az apród besiet a palota kapuján, majd az első emeleti loggián látjuk átsietni. Éliás, a várnagy, a Porkoláb és a két hadnagy szintén felsietnek az első emeletre, és a palota ajtaja fölötti ablakba állnak, hogy a játékot láthassák. A palota emeleti ablakai kinyílnak. A mécsesek mellett az udvarló és szolgálólányok kíváncsi feje bukkan fel mindkét emeleten. Közben szól a díszjel, és odafönt a loggián megjelenik Dorottya, Perényi, Móré és Bika. Zárkándi besiet az udvarra, és az apródokkal elállja a palota kapuját. Amikor odafent megjelenik Dorottya és elfoglalja helyét, Barnabás int Lukácsnak, aki a kapualj felé jelez. A diákok, akiknek első sora égő fáklyát tart, egyszerre lépve, egyenes sorokban jönnek előre a tér egyharmadáig, közben harsogják; „Vivat Domina' Vivat Domina' Vivat Domina'” A dobosok, kürtösök fortisszimóba csapnak. Barnabás int Simon és Lukács felé, Simon a zenészeket, Lukács a diákokat inti le. Néma csend lesz)*

BARNABÁS *(a csendben)* Úrnője, nagyasszonya a siklósi várnak! Püspök urak és vendégek, mindahányan! Amint látjátok, a pécsi diákok előálltak, hogy kegyes engedelmekkel fáklyafényiben és vidáman fogadjuk az éjfél. Játékunk, amelyet rögtönzünk ma este, minden nézőnket fakasszon jókedvre! És ha itt-ott vaskosabb lesz a tréfa, ne véljétek azt, hogy a szívünk léha. Hitünkre mondjuk ma itt mindahányan, megálljuk majd a helyünk: holnap a csatában! *(Int Simonnak, Simon int a zenészeknek, a dobosok röviden pergetnek, majd Barnabás és Simon intésére elhallgatnak)* Elsőként illendőnek tartjuk, hogy örvendezzünk a szép nyárnak, amellyel megajándékozott bennünket az ég! *(A diákok felé fordul. A lantosok a magas rész peremére állnak. Barnabás felugrik, a kút kávájára, és beinti a „Nyárkánont”. A nyárkánont először csak a diákok éneklik, majd a kánonrészbe belekapcsolódnak a palota ablakaiban kíváncsi nézőként elhelyezkedő női kórusok. Barnabás a kút kávájáról vezényli a kórust. Amikor az utolsó hang is elhal, mélyen meghajol körbe-körbe)*

PERÉNYI Brávó, deák, brávó! *(tapsolni kezd, tapsol – egymástól átvéve a tetszésnyilvánítás módját – az ablakokban levő közönség is, csak Dorottya és az őt figyelő Éliások nem nyilvánítanak tetszést. Perényi egy arany poharat kap fel az asztalról és a loggia korlátján kihajolva kiáltja)* Brávó, deák! Kapd el! *(Dobja a poharat)* A tied.

BARNABÁS *(elkapja a poharat és magasra tartva kiáltja)* Vivat episcopus Perényi! („Vivat! Vivat!” – kiáltja a diákok tömege, majd Barnabás csendet int, Lukács felé, az a diákoknak int. Elhallgatnak. Barnabás int Simonnak, Simon a zenészeknek. Ismét felhangzik egy rövid dobpergetés. Barnabás leinti. – Simon leinti a zenészeket –, majd megszólal:) Most Kleiót, a múzsát szólítom, szálljon le hozzánk és legyen a bíránk e pannoni tájon! *(Mutat a kapu felé. Lukács intésére szétnyílik a diákok csoportja, és a kapu alól egy lapjára fektetett létrát hoznak vállukon a diákok. A létrán áll a láthatóan sebtében felöltöztetett „Kleio múzsa”. A lépcsőig hozzák, ünnepélyesen együtt lépkedve. Amikor az elől lépkedők felkapaszkodnak az emeltebb részre, az „antik” pózban álló „múzsa” megbillen, előrehajol és hangosan szidalmazza hordozóit)*

„KLEIO MÚZSA” Álljatok meg, mert nyomban hanyatt esem! *(Barnabás leugrik a kút kávájáról és segítségére siet, ugyancsak odaugrik Lukács is)*

BARNABÁS *(fojtottan)* Fogd a pofádat, Bálint! Most „múzsa” vagy!

„KLEIO MÚZSA” *(ingerülten, miközben felviszik a kút mellé)* Akkor is! Ki látott seggre esett „múzsát” e „pannoni tájon”?

BARNABÁS Kuss, ha mondom! *(Lukáccsal együtt átsegítik a létráról a kútkávéra, a „múzsát”)* Mondd a szerepedet!

„KLEIO MÚZSA” *(Felveszi az antik pózt)* Szólítottak a helikoni tájról... *(Belenéz a*

kútba, riadtan kap Barnabás keze után) Fogd meg a kezem, mert beleszédülök a kútba!
BARNABÁS *(megfogja a kezét és súgja)* Fogom, fogom, csak mondd már a szöveged!

„KLEIO MÚZSA” Szólítottatok a helikoni tájról, ím, iddibbentem: mit kívántok?
(Megbillen kissé a lendülettől, de Barnabás elkapja)

BARNABÁS Ó, Kleio! Ki a történetírás múzsájaként ismered a múltat és méred a jelent, tégy igazságot Buda és Siklós között, akik egymással versengnek. *(Félkézzel a múzsát tartja, félkézzel int Lukácsnak)*

„KLEIO MÚZSA” Lépjetek elém két ősi vár: Buda és Siklós! *(Lukács int a kapu felé: két létrát hoznak az előbbi módon, a létrahordozók az emelt rész közelébe érve, felállítják a létrákat. Ekkor hosszú vászoncsíkok peregnek le a földre, amelyekre korommal fekete „fugákat” rajzoltak. A két létra most két „bástyát” ábrázol, kellő groteszséggel)*

„BUDA” *(Az egyik, a nagyobbik bástya elé lép, melle előtt sebtiben festett címet tart)* Én Buda vagyok! Sziklából emelt falaim ölében bizton uralkodik a magyar király. Napkelte szórja be aranyával a lábam alatt hömpölygő Dunát.

„SIKLÓS” Én Siklós vagyok! Kisebbnek mérnek, mint téged, Buda, és kisebb vagyok, mint Visegrádi *(Ugyancsak címet tart)* De mégis falaim között tartották rabként Zsigmond királyt, a császárt.

„BUDA” Pártütőknek adtál hajlékot, tenkesalji vár? *(Játssza a felháborodottat)*

„SIKLÓS” Csak országunk rendjére bírták lakosaink a császárt! *(Játssza az indulatost)*

„BUDA” Koronás főre emeltek itt kezet! *(Toporzékol)*

„SIKLÓS” Csak egy luxemburgi herceget tanítottak meg arra: habár fején a császári korona, de ez a föld Árpád óta a magyarok hona!

„BUDA” Hallgass, szentségtörő Siklós! A felkent királyok Isten akaratából tartják a jogart!

„SIKLÓS” De a királynak hatalmat csak az országlakosok együttes ereje ad!

BARNABÁS *(megrántja a „múzsát”)*: Most te következel!

„KLEIO MÚZSA” *(antik pózban beszélni kezd)* Ó, Buda, ó, Siklós, csillapodjatok! Halljátok ítéletem: Buda nagyságával Siklós nem versenyezhet, de Siklós szépsége... *(Belezavarodik a szövegbe, kizökken az antik pózból, segítséget kért fordul Barnabáshoz)* Elfelejtettem.

BARNABÁS *(mérgeesen megtaszítja)* Belelöklek a kútba, ha nem mondd tovább!

„KLEIO MÚZSA” *(rémülten)* De Siklós szépsége ... *(Hangosabban)* De Siklós szépsége a pannoni táj minden liliomát idevonzotta *(mutat az ablakokban levő nők felé)* És én mondom nektek, Kleio múzsa a Helikonról, hogy Siklós boldog lehet, mert közel esik Mohácséhoz, ahol a magyar sereg várja a törököt, és istenuccse, úgy ellátjuk a baját, hogy Ázsiáig meg sem áll! Ezt el- hihetitek, mert én Kleio vagyok, a történelem, aki ezt tudom!

A diákok vivátozni kezdenek, az ablakokban tapsolnak a nők; „Buda” és „Siklós” felszalad a kút mellé és hajlongani kezd körbe-körbe. A múzsa is leugrik a kútkáváról, lehajítja magáról a múzsaruhát.

PERÉNYI *(megáll a loggián, csendet parancsol a kezével)* Kleio múzsa! Majd keressél meg a csata után! Addig is fejenként egy arany a jutalmatok! *(A loggiáról aranyat szór a szereplők közé)*

BARNABÁS *(int Simonnak, az a dobosoknak, és kürtösöknek. Harsányan pengetnek,*

zengetnek. A diákok kapkodva szedik föl az aranyakat. A lantosok rendje is megbomlik, de Barnabás helyre ráncigálja őket; végül Simonnak ismét int, elhallgat a zenebona, eközben a „múzsza” és a „várap” sietve elvonulnak a kapu felé, ott a létrákat a falhoz támasztják. A létrák teteje az első emeleti ablakokhoz ér. Barnabás ismét beszélni kezd) Most egy klasszikus vígjáték következik. írója a nevezetes Plautus. Kis jelenetét Krisztus születése előtt vagy kétszáz esztendővel írta. Ezt azért mondom, hogy a pogány észjárásra magyarázatot kapjunk, és félre ne értsék a tisztelt nézők! (Taps. A kapu felé int Lukács. Márton vezetésével a diákok egy ágyat, egy asztalt, két széket hoznak, majd az asztalra dunyhát, kancsót és két kupát helyeznek. Ezután sietve távoznak. Barnabás int) Kezdődjék a játék! (Behúzódik Simon mellé a dobosokhoz)

„PORKOLÁBNÉ” (női ruhába öltözött diák, magakellettő kacérsággal az asztalhoz siet, meghajol körbe-körbe, majd elvékonyított hangon siránkozni kezd) Óh, egek, óh világ! Itt ez a forró nyár és hites uram, a derék Porkoláb, egész napon át a mezőségeket rója! Asztagba rakja a gabonát, számlálja a legelésző marhát, és estére úgy elnyomja az álom, hogy dús tomporom hiába riszálom aszott ölébe! Óh, egek, óh, világ! Nem férfi már ez a porkoláb!

PORKOLÁB (elbődül) Micsoda? Nem igaz!

VÁRNAGY (visszafojtott nevetéstől pukkadozva csitítja) Ez „klasszikus”! Nem hallottad az előbb?

„PORKOLÁBNÉ” (tölt az egyik kupába és iszik) Ölbe ejtett kézzel várom a pillanatot, hogy összeborzolja szeméremem! Ugye, senki se csodálja, ha vigasztalásul jó bort kortyolgotok? (Egy női hang az emeletről: „Senki!”) Lám, igazam van! De, ah, ki jön át a várudvaron? (Mímeli, kezével ernyőzött szemmel a leselkedőt; kimegy a magas rész pereméig) A várnagy úr! A délceg! Az erős! Jaj, megdobbant a szívem! Forróság környékez, oltani kell a tüzet! (Az asztalhoz siet és ismét iszik)

„VÁRNAGY” (A várnagyhoz hasonló ruhába öltözött diák, ugyanolyan mozdulatokkal – amelyeket kissé karikíroz mint a várnagy, kardot csörtetve, sarkantyút pengetve közeledik. Fellep az utolsó előtti lépcsőfokra, és körbejárja a magaslatot; eljátssza, hogy beles az ablakon.)

„PORKOLÁBNÉ” (egy fényes tálca tükréből figyeli a „várnagyot”, de állandóan domborított farát mutatja neki. Amikor a „várnagy” körbejárja a képzeletbeli szobát, Porkolábné fara ugyanúgy körbejár) Óh, egek! Óh, világ! Vajon mit akarhat! Csak tudnám, mit akarhat! (Az emeleti ablakban felvihog néhány asszony)

„VÁRNAGY” (megáll, bajuszát akkurátuson pödörgeti, kardját csörgeti, majd beszél a képzeletbeli ablakon) Porkolábné asszony! Keresem az urát.

„PORKOLÁBNÉ” (hirtelen odapenderül) Várnagy uram! Hogy rámijesztett kegyelmed ezzel a hirtelen szóval! A szívem majdnem kiugrik a kebelemből! (Mutatja dúsán kitömött kebleit) Ebből! Nem ... Ebből!

„VÁRNAGY” (nyaka megnyúlik, ahogy a képzeletbeli ablakon át lesi a „porkolábné” kebleit) Mutatja dúsán kitömött kebleit) Nem volt szándékomban, csak éppen keresem az urát!

„PORKOLÁBNÉ” (biztatóan) Az én uram egész nap a mezőket rója. Asztagba rakatja a gabonát, számlálja a legelésző marhát. Óh, egek! Óh, világ! Nagyon fáradt ám esténként a szegény porkoláb!

„VÁRNAGY” Fáradt-e?

„PORKOLÁBNÉ” Fáradt bizony, szegény!

„VÁRNAGY” Én bizony sohasem fáradok!

„PORKOLÁBNÉ” Sohasem? (Kacérkodik)

„VÁRNAGY” Soha ám!

„PORKOLÁBNÉ” Pedig be akartam hívni egy pillanatra, hogy pihenjen meg kegyelmed!

„VÁRNAGY” Csák éppen azért ülnék le odabent, hogy el ne vigyem az álmukat.

„PORKOLÁBNÉ” *(nyüzsgő izgalommal)* Hiszen én is csak azért mondtam, várnagy uram! *(Siet a képzeletbeli ajtóhoz, kinyitja)*

„VÁRNAGY” *(szintén a képzeletbeli ajtóhoz siet és belép, nagy sarkantyúpengetős kakaskodással)* Jó hűvös van idebent, Porkolábné asszony!

„PORKOLÁBNÉ” *(izgatottan, ingerlően)* Én úgy érzem, hogy forróság környékezik!

„VÁRNAGY” *(közelebb hozzá)* Aztán ... elárulná nekem Porkolábné asszony, hogy milyen tájon környékezi leginkább a forróság *(Ficáncol egyet a „Várnagy”)*

„PORKOLÁBNÉ” *(tettetett, de kacér szemérmességgel)* „Olyan tájon”, várnagy uram!

„VÁRNAGY” Hadd tapintom! Nékem hűvös a tenyerem! *(Nyúl feléje)*

„PORKOLÁBNÉ” *(hátrál az ágy felé)* Óh, egek! Óh, világ!

„VÁRNAGY” *(követi)* Biztosan a mezőn van a porkoláb?

„PORKOLÁBNÉ” *(az ágnál van)* Óh, egek! Óh, világ! Hát, hol lenne ilyenkor egy dolgos porkoláb?

„VÁRNAGY” Akkor jó! *(Egy lépést közelít, „Porkolábné” az ágyra zökken, a „Várnagy” ráborul, az ágy leszakad alatt csak négy láb kapálódzik a levegőben)*

„PORKOLÁBNÉ” Óh, egek! Óh, világ! Várnagy uram! Várnagy uram! Uram! Uram! *(Kapálóznak a lábak)*

„PORKOLÁB” *(A Porkolábhöz hasonló öltözetű diák egykedvűen ballag a kapu felől. A palota ablakából visonganak a nők: „Ott jön a Porkoláb! Ott jön a Porkoláb!” „Porkoláb” gyanútlanul megy fel a lépcsőn, bepillant a képzeletbeli ablakon, furcsállóan megáll)* Egy-kettő-három-négy ... *(Megrázza a fejét)* Jól látok én? Reggel még két lába volt a feleségemnek! Egy-kettő-három-négy... Óh, egek! Óh, világ! Ennek fele se tréfa! Ilyen nagy csizmái csak a várnagynak vannak! *(Elszántan rohan a képzeletbeli ajtóhoz, és beront a szobába)* Asszony, Asszony! Mit látok itt! *(A „Porkolábné” és a „Várnagy” felugranak)*

„PORKOLÁBNÉ” Mit lát! Mit lát! Hát látta, amit látott! Ha van szeme!

„PORKOLÁB” Mit műveltek itt ezzel a ... a ...

„VÁRNAGY” *(eléje toppan, kardjára csap)* Vigyázzon a szavaira !

„PORKOLÁB” De kegyelmed is vigyázzon ám! *(Kakaskodik, majd az asszony felé fordul)* Te trágár, te céda, te cemende, te léha!

„PORKOLÁBNÉ” *(odatoppan)* Óh, egek! Óh, világ! Elment az eszed?

„PORKOLÁB” Láttam, amit láttam! Paráznák!

„PORKOLÁBNÉ” *(fellobban, előkap egy sodrófát)* Nyitottad volna ki jobban a szemed! Csúf rágalmazó! Ha tudni akarod: egeret fogtunk a várnagy úrral! Egy ürge egeret! Egy ürge egerecskét! Még sohasem láttam ilyen ürügét! *(Sodrófával ütni kezdi a „Porkolábot”, az táncolva kapkodja a lábait)*

PORKOLÁB *(elbődült odafent az ablakban)* Megálljatok, csúfok! Ezt megkeserülitek! *(Lerohan, az apródok ijedten ugranak felre; a „színpadon” megáll a játék)*

BARNABÁS *(int a szereplőknek, hogy álljanak hátrébb, majd ő fogadja a dühöngve lesántikáló Porkolábot)* Mi történt, Porkoláb uram?!

PORKOLÁB Cudarok! Galádok! Csúfok! *(Tombol)*

BARNABÁS Nem értem kegyelmedet!

PORKOLÁB Ezt megkeserülitek! Ki árulta el?!

BARNABÁS *(csúfolódóan engeszteli, nagy magyarázkodással)* Már kezdem sejteni, Porkoláb uram, hogy miért zúdult fel így kegyelmed! Minden bizonnyal a fordítás miatt!

PORKOLÁB *(lobogva)* Engem ne gúnyoljatok!

BARNABÁS Megdöbönt ez az indulat! Itt senki se akarta gúnyolni a Porkoláb urat! Ez klasszikus vígjáték volt, amit Krisztus urunk születése előtt kettőszáz esztendővel írtak!

PORKOLÁB Ez igaz? Jézus urunk előtt kettőszáz esztendővel?

BARNABÁS Hiszen ilyen csalfa istentelenség napjainkban elő se fordulhat! Ugye, igazat mondok, Várnagy uram?!

VÁRNAGY *(ablakból lekiált)* Szintiszta igazat! Különbén is, azt minden művelt ember tudja, hogy ez egy „klasszikus”! Akkoriban sok minden előfordulhatott! *(Magyarázkodik széles gesztusokkal lefelé)* Én is húsz éve forgatom a kardot a déli részeken, de ilyesmiről sohasem hallottam.

BARNABÁS *(Porkolábhoz)* Ez az igazság, Porkoláb uram!

PORKOLÁB *(meginogva)* Akkor... akkor miért volt Porkoláb, igen. *(Odaugrik a „Porkoláb”-hoz megragadja)* Ezt miért hívták „Porkolábénak”?

BARNABÁS *(kiszabadítja a porkoláb kezéből a „Porkoláb”-ot)* Tudtam! Tudtam! Ez a fordításból adódott, uram! Ezerhétszáz esztendő fogalmakat, neveket, ki értene meg? Nos, hát csak ezért helyettesítettük olyan szavakkal, amit mindenki megért. *(Az ablak felé fordulva kiáltja)* Mindenki megértette a játékunkat? *(Az ablakból visongva kiáltanak a nők: „Igen! Igen!”)*

PORKOLÁB *(bizonytalanul)* Hiszen ... lehetséges. Már megbocsássanak az indulatért, de annyi munkám van nekem, hogy a „klasszikusokhoz” nemigen van időm.

BARNABÁS Hiszen mi megértjük ezt! *(Mondja leereszkedően, és kezét nyújtja)*

PORKOLÁB *(kezet fog vele, a diákok kezdik a tapsot, az ablakokból folytatják)*

PERÉNYI *(amikor elcsendesedik a taps, lekiált a loggiáról)* Brávó, diáik! Brávó! Hogy hívnak, fiam ?

BARNABÁS Barnabás a nevem!

PERÉNYI Minek készülsz az egyetem után?

BARNABÁS Ügyvédnek, nagy uram!

PERÉNYI Csata után a titkárom leszel!

BARNABÁS *(tomboló örömmel ugrik fel)* Vivat episcopus!

PERÉNYI *(felemeli a kezét, csend lesz)* Nos, Barnabás, mit látunk most, a „klasszikus” után?

BARNABÁS Egy érdekes Sibylla-játékot, amelyet 1501. Űrnapján adtak elő Budán. Jakab plébános rendezésében.

PERÉNYI Honnan tudsz erről, Barnabás?

BARNABÁS Egyszer Pécssett járt Iván bojár – tőle hallottam.

DOROTTYA Én ott voltam a budai várban ezen a napon. Láttam! Hogyan akartok ahhoz foghatót itt... most?

BARNABÁS Boldog vagyok, nagyasszony, hogy lemérheted majd nemes

törekvésünk nagyságát. Bár kissé átformáltuk a szent misztériumot napjaink kívánalmai szerint.

DOROTTYA Kezdjétek!

BARNABÁS *(int Simonnak, Simon a trombitásnak, és a dobosok elé áll, vezényelni kezd egy nagyon egyszerű, bevonulási dallamot. Lukács diák játékmester vezényletével elindul egy gyalogos fegyveresen. A zenészek, diákok egyszer körbevonulnak az udvaron. Lelkesítően és lelkesedést sugallóan menetelnek, hogy mind a „történelmi”, mind a valóságos közönséget magával sodorja a jókedv, a bizakodás. Ezalatt Kálmán diák vezetésével a várudvarnak a kapuboltozat felé eső részén felállítják a „Sibylla-játék” díszleteit. Az eddig használt „Buda” és „Siklós” létrabástya díszletét felhasználva a másik két létra segítségével néhány diák felmászik az emeleti ablakokig, és kifeszíti a lepedőre festett „mecset” díszletet, amely eltakarja a várudvarnak a kapu felé eső részét. A földre, nagy félkörben fáklyákat szúrnak le, majd a fáklyák fénykorén kívül hét törökös ruhájú diák helyezkedik el, amint a mecset felé arcra borulva imádkoznak. A mecset-díszlet úgy áll, hogy a közönség belát a díszlet mögé is, és a Sibylla-játék cselekményével párhuzamosan történő diákcsínynek is tanúja lehet. A díszlet úgy áll, hogy Dorottya és a püspökök nem látnak mögéje. Nem veheti észre azt, ami a „színpalack” mögött történik.)*

Eközben lelkesen és lelkesítően vonulnak a diákok az udvaron, majd felállnak a magaslati részekre. Egyidőben a felvonulás befejeztével elkészül a díszlet is. Egy török mecsetet ábrázol, mely két bástya között áll. A mecset kupolája mögött a „föld és ég” között lebeg Mohamed koporsója. A létrákon át néhány diák – a díszletek mögött – már bemászott a nők ablakán, és ott elkezdődött a riadozással vegyes enyelgés, amit a mécsesek fényét kissé felerősítő világításnál láthatunk. Barnabás, amikor a díszletállítás és a felvonulás befejeződött, int Simonnak, az még egy fortissimót vezényel a zenekarnak, aztán hirtelen leinti őket. Barnabás a csendben megszólal:

BARNABÁS Az ádáz ozmán seregek hazánk földjére léptek. Őt esztendővel ezelőtt elesett Sabác, Zimony és Nándorfejevárvár. Most Buda ellen indul a szultán! (Felemeli kezét, a diákok kórusban mondják: „Isten segíts!” – azután folytatja) Királya parancsára fegyvert fogott a magyar, hogy útját állja a veszedelemnek. *(Int, diákok litániaszerűen mondják: „Isten segíts!” Odafönt az ablakokban a nők visszhangozzák: „Isten segíts!”)* Hozzát kiáltok, Mindentudó, adj jóslatot ma este nekünk, hogy győz-e most a magyar? *(Diákok, nők visszhangozzák: „Adj jóslatot, uram!” – Csend lesz, nagy csend az udvaron, Barnabás emeltebb hangon, szinte követelőzve mondja)* Hozzát kiáltunk, Mindenható! Adj jóslatot ma este nekünk! *(Diákok, nők kórusa: „Adj jóslatot, uram!” Közben a mecset-díszlet mögött látjuk, hogy egy diák szócsővel a kezében sietve kapaszkodik az emeleti ablakon, ahol eddig egy szolgálot szorongatott csókolódzva. Megkapaszkodik az ablakkeretben, a létra tetején, és a szócsövön át „mennyei hangon” válaszol.)*

SIBYLLA Jóslatot kértek tőlem, magyarok? Jóslatot adjak nektek csata előtt?

BARNABÁS Jóslatot kérünk, uram! *(Int, és a kórus ismétli: „Jóslatot kérünk, uram!”)*

SIBYLLA A jövődöt én jól ismerem, de jóslatot mégsem mondhatok. A jövődő fátyolát ne próbálja oldozni emberi akarat! Ám figyeljete! Jóslat helyett látomást és jelet adok. Im, lássátok, hogy ebben az órában mi történik a távoli Medinában, ahol Mohamed koporsója az ég és föld között lebeg. *(Megvilágosodik a koporsó, Kálmán diák és társai leeresztik a „mecset” vászonnfalát)*

BARNABÁS *(int a lantosoknak, azok sejtelmes dallamot pengetnek, erre a dallamra recitálja szintén sejtelmesen a diák)* A régi legenda azt tartja, addig tart a pogány

hatalma, míg Mohamed próféta koporsója örökön lebeg ég és föld között. (A lantosok pengetik tovább)

SIBYLLA (miután gyorsan befejezte a csókolózást a szolgálóval, szócsövéhez kap, és „égi hangon” mondja) Lássátok mi történik a távoli Medinában, ebiben az órában!

Az ablakból hosszú, vékony póznára erősített fáklyát nyújt ki, amellyel meggyújtja a „lebegő” koporsót. A koporsó nagy dörrenéssel lángot vet, és darabokra törve hullik le. A diákok tombolva vivátoznak, az ablakokban tapsolnak, őrjöngenek, visítoznak örömben a nők. Dorottya szintén tapsol, de Perényi csak feláll, és nézi a tombolákat, kihajolva az udvarra. A diákok tömött sorokban indulnak a „mecset” felé, a „törökök” elmenekülnek hangos jajgatással. A diákok tépni kezdik a „bástyát”, a „mecset” lepedőre festett falait. A létrák már csupaszok, az udvaron félelmetes kavargó tánc alakul ki.

BARNABÁS (Simonnal a kút mellé inti a dobosokat és kürtösöket; olyan ritmusú dallamot kezd vezényelni, melyre táncolni lehet. Az udvaron levő diákok nagyobbik része már táncol, az ablakok felé kurjongatva, ahonnan a magukról megfélemedezett nők vissza-vissza kurjongatnak. A diákok kisebbik része a négy létrán egymás nyomában kúszik fel az ablakokra, és sorra beugrálnak a sikongató asszonyok közé. Az, emeleti folyosókon vad, hancúrozó kiabálás, sikongató zaja hangzik. Egymás után lobbannak ki az ablakokban égő gyertyák és mécsesek. Barnabás táncolva vezényli a zenészeket. A palotakapun a diákok táncolni vonszolják a szolgálókat, udvarló lányokat. Még vadabbá válik a tánc, kezdetben győzelmi örömtáncnak látszik, és csak a zene fokozatosan torzuló ritmusára válik pillanatról pillanatra elkeseredett tobzódássá. Közben néhány diák leveri a karikákba tűzött égő fáklyákat. Csak a loggián adnak fényt a karos gyertyatartók, és azok a fáklyák világítanak, amelyeket a kapu alatt, a palota bejáratánál kézben tartanak. A kápolna szögletétől fedett részen, ahová a loggián ülők nem láthatnak, sietve öltözik leányruhába hat diák. A tánc még vadabbá válik. A leányruhába öltözött diákok elvegyülnek a forgatagba. A zene kísértetiesé fokozódik, és most már a győzelmi tánc elkeseredett haláltáncá alakul. A fények arcnélkülivé teszik a táncoló nőket, és olyan látvány alakul ki a palotaudvaron, mintha a halállal táncolnának a diákok.)

DOROTTYA (felugrik, de csak a mozdulatait látjuk, mert minden hangot elnyom a kurjongató zenebona. Mozdulatai parancsolok, látjuk, hogy Perényi csitítgatni próbálja, de Dorottya magához inti a várnagyot)

VÁRNAGY (hadnagyaival lesiet az udvarra a zenészekhez) Vége! Vége a komédiának! (A zenészek abbahagyják a játékot. Mintha megbénult volna a tánc, egy-egy vonaglás még, végigrándul a tömegben. A morajlás is elcsitul, elnémul az udvar)

DOROTTYA (indulatosan jön lefelé, Perényi, Móré és Bika követik. Az apródok fáklyákkal világítanak. Dorottya a magas rész pereméhez siet, és indulatosan mondja) Vendégeim! Vendégei a várnak! Jó éjszakát!

MÓRÉ (előrelép és kemény hangon kiáltja) Hadnagyom, vezesse nyugvóhelyére a pécsi bandériumot, és nyomban jöjjenek a parancsomért!

Mozdulnak a kijózanodó diákok, de Perényi szava megállítja őket.

PERÉNYI Deák urak! Mielőtt lepihennétek: megköszönöm nektek ezt az éjszakát. (Diákok megtörten, inkább csak szokásból kiáltják: „Vivat episcopus!”)

PÉCSI HADNAGY (harsányan) Indulás! (A diákok indulnak a hadnagy után, és a kapualjban jobbra eltiünedeznek)

BARNABÁS (meghajol Perényi felé) Nagyuram! Jelentkezhetek a csata után?

PERÉNYI (Mintha gondolataiból ébredne) A csata után?! – Együtt leszünk, fiam!

BARNABÁS Köszönöm, uram, *(Futva indul a többi után és eltűnik a kapualjban)*

DOROTTYA *(a kíséretében levő két vénasszonyhoz)* Járjátok végiig a lányok és a szolgálók szobáit. Amelyik kanca nyihogni mer, böjtre vetem! *(A két vénasszony elsiet)* Éliás! *(fordul a tárnokmesterhez, de a várkapu felől egy eddig nem hallott kürtjei hangzik, sűrgetően, többször egymás után)*

VÁRNAGY A király hívója! *(Figyel riadozva)*

PERÉNYI Igen ... a királyé!

DOROTTYA *(kissé izgatottan)* Várnagy! A kapuhoz!

VÁRNAGY Gyerünk! *(Int a hadnagyoknak és sietve indulnak a kapuhoz)*

MÓRÉ *(miközben a királyi hívó sűrgetően ismétlődik)* Mi történhetett? Ide jött a király?

DOROTTYA *(Perényire néz, majd szemrehányón)* Tudtam ... tudtam, hogy ilyen istentelenség lesz a vége! Pogány bacchanália! Itt!

PERÉNYI *(egykedvűen)* Az egyházatyák szerint a vértanúk minden bűnét megbocsájtja az Úr... Ugye, Fülöp atyámfia?

DOROTTYA *(keményen)* A törvény – törvényünk marad szívünk utolsó dobbanásáig! Nem oldhat fel alóla senkit a rendkívüli állapot!

PERÉNYI *(egykedvűen odaveti)* Csak a halál.

DOROTTYA *(fellobban)* Ferenc! Te félsz? Látom!

PERÉNYI Ostobaság! O, quam miserum est nescire mori – írja Seneca. – Ó, mily nyomorúság nem tudni meghalni! *(Felnevet)* Dorottya! Látom, hogy nem tudod, mit hirdetett a bölcs Seneca. Én meg tudok majd halni! *(egykedvűen)* Legföljebb nem márványmedencében, gőzbe burkolva, avatott sebészek kezétől, hanem a mohácsi mezőnek tikkadt fűvére borulva, ágyúk füstjének gomolygása közt, a janicsárok bárdja alatt. A lényeg így is, úgy is ugyanaz!

DOROTTYA *(ingerülten)* Előre tetszelegsz a halálodban! Rettegysz! Érzem a szavaidból! Senecát is csak azért idézed, hogy áltasd magad!

PERÉNYI *(kis csönd után, sértő hűvösséggel)* Beszélj, Dorottya! *(Cinikusra vált)* Csak egytől óvlak: te ne áltasd magad!

VÁRNAGY *(A gyalogos hadnaggal és két királyi futárral sietve érkezik a kapu felé.)*

ÉLIÁS *(felkiált)* Nagyasszonyom! Királyunk emberei!

DOROTTYA *(látszik, hogy indulatosan válaszolna Perényinek, de a tárnokmester felkiáltására az érkezők felé fordul, néhány lépést tesz feléjük)*

VÁRNAGY Nagyasszony! A király két futárja! *(Bemutatja az érkezőket)* Fülöp püspökhöz indult az egyik, a másik Batthyány úrhoz tart. *(A két királyi futár meghajol)* Ő a pécsi püspök! *(Mutatja az I. futárnak Mórét)*

I. FUTÁR *(pergamen tekercset vesz elő tarsolyából)* Köszöntelek, Nagyasszony! *(Móréhoz fordul)* Uram! A király parancsa! *(Átadja a pergament)*

MÓRÉ *(átveszi és olvasni kezdi)*

VÁRNAGY *(magyarázkodni kezd)* A másik úr alá új lovat adattam. Hadnagyom a nyergelésére ügyel.

II. FUTÁR Kemes és Vajszló irányában még az éjjel el kell érnem Batthyány urat!

MÓRÉ *(kezében összeperdül a tekercs, gondterhelten mondja)* Vettem az üzenetet. Reggelre a táborban leszek. *(Tárgyilagosan)* Fél óra múlva indulok csapatommal. Pihenj le addig.

I. FUTÁR Parancsom az volt, hogy a levelet átadjam és a választ, amilyen gyorsan tudom, vigyem. Ameddig új lovat nyergeitek, addig pihenhetek.

MÓRÉ Hadnagyom ad alád lovat az én paripáim közül. *(A várnagyhoz fordul)* Vezesd csapatomhoz az urat.

VÁRNAGY *(meghajol és a szintén meghajló futárral a kapu felé indul. A kapu alól egy lovashadnagy és egy lovász felnyergelt lovat vezet be a várudvarra)*

LOVASHADNAGY *(a megtorpanó várnagyhoz)* A Boskót nyergeltettem fel.

DOROTTYA *(a II. futárhoz)* A leggyorsabb és legszívósabb lovunk!

II. FUTÁR Köszönöm, Lajos király nevében. *(Meghajol, majd a lóhoz siet, nyeregbe ül, és kilovagol a várból)*

VÁRNAGY *(a lovashadnagyhoz)* A kaput! Szokás szerint ügyeljete! *(Az I. futárra mutat)* Vezesd az urat a pécsi püspök csapatához! A kaput! Vigyázzatok!

LOVASHADNAGY Értettem uram! *(A lovással és az II. futárral siet a kapu, a diákok szállása felé)*

VÁRNAGY *(visszatér Dorottyáék csoportjához)*

DOROTTYA *(kérdően fordul Móréhoz)*

MÓRÉ *(megemeli a pergament)* Cito, cito, citissimo! Gyorsan, gyorsan, a leggyorsabban! Ezekkel a szavakkal zárul a királyi parancs. A szultán derékhada átkelt a Karassón, holnap, vagy holnapután megütközik a sereg. *(Kis szünet után)* Nagyasszony! Egy fél órát lepihennék. Addig a csapat is pihen. Egy falás étel, egy kupa bor, aztán számlálást tartunk és indulunk Mohácsra.

DOROTTYA *(Éliáshoz)* Kegyelmed lássa el a csapatot, vezesse pihenőhelyére a püspök urat. Indulás előtt jelentse *(Móréhoz fordul)*, hogy elköszönhessek illendően.

ÉLIÁS Megértettem, nagyasszony. *(Meghajol, majd a szintén meghajló Móré mellé lép, és onnan szól a várnagy felé)* A csapat gondját a várnagyra bízom. Fél óra múlva veressen számlálásra sorakozót.

VÁRNAGY Úgy lesz, tárnokmester uram. *(Sietve indul kifelé a várból)*

ÉLIÁS *(meghajol)* Nyugvóhelyére vezetem a püspök urat.

Móréval együtt elmennek a palotaajtón át, két apród melléjük szegődik fáklyával, az ajtóban már csak Zárkándi és Boldizsár maradnak.

DOROTTYA *(körülpillant, a várudvaron már csak ő, Perényi és Bika marad az apródokon és a kapu alatti örökön kívül. Bika a palota ajtaja mellett áll az apródok közelében, tehát mindenki „hallótávolságon” kívül van. Dorottya, hűvös szertartásossággal fordul Perényi felé, mozdulatain, gesztusain látszik, hogy erélyesen akar szólni, de a mozdulat és a gesztus megakad, és szintes kibuggyan belőle)* Ferenc ... miért vagy ilyen ...?

Az udvaron csak a kapuboltozat alatt ég néhány fáklya, és a palota bejáratát őrző apródoknál. Dorottyát és Perényit két reflektor fejfénye világítja meg.

PERÉNYI *(vállat von a szemrehányásra, és egykedvűen mondja)* Milyen legyen Dorottya?

DOROTTYA Hét éve nem láttalak... úgy őriztem emlékedet, amilyen azon a tavaszon voltál... Uramat eltemettük, de éreztem, jó kézbe került a Perényi-vagyon java. Terveket szőttél... országosokat... Tele hittel, lelkes bátorsággal akartál szembeszállni az országpusztító ostobasággal! Kemény fegyelmet hirdettél, a kótyavetyerestség ellen. Fényes elméddel világossága kívántál lenni a hazának!

PERÉNYI *(őszinte melegséggel)* Sajnálom ezt az éjszakát... Ha a táborban maradok,

olyannak őrzői tovább ... örökre.

DOROTTYA Kegyetlen vagy! (*Fellobban*)

PERÉNYI Bocsáss meg ... Most igazán nem akartam ...

DOROTTYA (*a szavába vág*) Örökre! A halál! A halál! Nem tudsz szabadulni rémképeidtól?

PERÉNYI Ha mást mondanék, hazudnék neked.

DOROTTYA (*hozzálép, megragadja*) Ferenc ... csak huszonhat éves vagy! Féltelek!

PERÉNYI (*megsimogatja Dorottya kezét*) Tudom ... (*Az udvarnak a tánc tér felé eső része felé fordul önkéntelenül*) Ezek a fickók most annyi évesek, mint én voltam azon a tavaszon ...

DOROTTYA Ne említsd őket! Paráznák! Istentelenek!

PERÉNYI (*belefojtja a szót*) Te nem vetted észre, Dorottya? (*A tánc térre mutat*) A tánc vége felé volt egy pillanat... eltűnt a lányok arca ... (*Megborzong*) Amikor a korláton áthajoltam ...

DOROTTYA Képzeld... (*Elbizonytalanodik*)

PERÉNYI Nem ... nem! Először csak elkomolyodott... aztán eltűnt... a kendőkből eltűnt az arc, a fej! ... Akkor álltam fel, kihajoltam a korláton, hogy jobban lássak ... (*Kis szünet után, megremegve*) A halállal táncolták ... Dorottya esküszöm a fejkötőkből a halál vigyorgott szembe velem!

DOROTTYA (*megremeg*) Forró nap volt... Négy órát lovagoltál ... ittál valamennyit...

PERÉNYI (*felrebben*) Meglehet. (*Erőt vesz magán*) Talán csak káprázott a szemem ... (*Visszazökken előbbi hangulatába*) Kedvem lett volna lerohanni közéjük, derékon kapni az egyik halált, és arra a vad dobszóra forogni-forogni vele. (*Ismét felrebben*) De akkor, te már véget vetettél az örömüknek.

DOROTTYA (*fellobban*) Tudtam ... tudtam, hogy ez lesz a vége! De te akartad ... belegeyeztem. Léhák! Paráznák! Szentelenek!

PERÉNYI Milyenek legyenek? Emberek! Nem a te fejeddel gondolkodnak ... a magukéval...

DOROTTYA (*indulatos lesz*) Ezért porlik szét a hit, a tekintély! Igen! Ezért vész el az ország!

PERÉNYI Lám, te is a halált emlegeted!

DOROTTYA Mert ilyen sereggel indultok hadiba!

PERÉNYI Nem vihetjük a „fekete sereget”, amelynek szétverésében atyáink oly buzgón segédkeztek. (*Töprengőn*) Ha lenne még egy parányi hitem, azt mondanám: a győzelem lidérces zálogai ezek a bolond gyerekek. Láttad: csodát hazudtak maguknak – és néked!

DOROTTYA (*felcsattan*) Ezt a játékot huszonöt esztendeje láttam Budán.

PERÉNYI (*keserűen*) Azóta várjuk a csodát, de országok sorsában nincsenek csodák!

DOROTTYA Az isten irgalmas...

PERÉNYI (*kissé fellobban*) Nem végzi el helyettünk a mi feladatunkat. Ó, jó hinni a csodákban! Álmodni szépeket, anyám! (*Dorottya ellenkező gesztusára, indulatosan fellobban*) Halál! Halál! Halál! Miért rettegsz tőle? Örökké senki sem él!

DOROTTYA (*szelíd próbál lenni*) Tudom, Ferenc! Én csak téged féltetek: ha Isten elé kerülsz ítéletre, hogyan számolsz el a talentumaiddal? (*Fellobban*) Csak ettől féltetek fiam!. Te sokat kaptál – sokról kell számot adnod odafent!

PERÉNYI (*kissé cinikusan*) Valóban kaptam vagyont, értelmet, képzeletet. Mérheterlen terheket! A vagyonom, vagyonszerzésre kötelezett, értelmem megmutatta gyengeségemet és mások förtelmes bűneit; képzeletem vádolt mindenért, amit tehettem volna, de nem tettem. Mert éreznem kellett, hogy ahol mindenki önzőn harácsol, ahol az értelem a gonoszság szolgája, a képzelet az aljasság fáklyája lett, ott én, ha szembe szállók az árral, elsodor! (*Lobog, majd cinikusra vált*) Vettem, hát „talentumaimat”: a szerencse állhatatlan ajándékának, amelyet ha a sors holnap, vagy holnapután visszakövetel, könnyű szívvel adom, ahogy Seneca tanácsolja.

DOROTTYA (*fellobban*) Nem a szerencse állhatatlan ajándéka volt a vagyonod! őseid küzdelmei, céltudatos kemény munkája sommázódott benne, amit azért kaptál, hogy tovább gyarapítsd, használd a hit és a haza javára.

PERÉNYI (*felnevet*) „A hit és a haza javára”?! Dorottya, hagyd ezeket a zománcos szavakat! Mindenki a saját meggazdagodása után rohan! A régi családok sarjai ugyanúgy, mint az újsütetű urak. Hit és haza. Nyisd ki a szemed anyám! Hol van itt hit? Mivé lett a haza? Az erdődi kerékgyártó fiának, Bakócnak: lépcső a pápai trónra! A kassai kalmárgyereknek, Szatmárinak százezer kocsi posztó, amit hol a lengyel királynak, hol a Habsburgoknak kínált – melyik mikor ígért rá a másikra! Szálkái prímás egy-egy követjáráskor úgy tartja a markát, mint apja, a derék csizmadia, a vásári sátor alatt! És a régi törzsökös urak csak lesik a széljárást, figyelik a fűrge eszű újakat. Szimatolják, hogy melyik párt az erősebb, hol dobnak nagyobb koncot a hitükért és a hazájukért! Ezek között próbáljak tán az élre törni? Ezért gyötörjem magam? (*Kifújja magát, kissé megcsendesedve folytatja*) Akkor már inkább követem Senecát, olvasok, elmélkedem, és ha itt a pillanat, elfogadom a jó halált, amely talán valami rosszabbtól ment meg.

DOROTTYA Ha így van, ahogy mondod: akkor még nagyobb a felelősséged! Aki ezt látja, ezerszeresebb a bűne, milliószorta nagyobb, mint azé, aki a fuldoklónak nem dob mentőkötelet. Ha te ezt látod: kötelességed, hogy segíts ahogy tudsz! Ki rázza fel a nemzetet, ha nem te, Perényi Ferenc, Várad püspöke! (*Könyörögve ragadja meg*)

PERÉNYI (*legyint*) Várad püspöke! Mondd tovább: zászlós úr! Országnagy! A király tanácsosa! Itt! De itt! Ezen a förtelmes tájon. (*Dühre lobban, ököllel veri a kútkávát*) A történelemnek ebben az útszéli csárdájában, amelynek árendájáért minden szomszéd pöröl, amelyet kifosztanak a vonuló csapatok, és ha néhány martalóc nem kap kedvére való bort, üszköt vet a fedelére!

DOROTTYA A kereszténység pajzsa ez a nép Hunyadi János győzelmei óta!

PERÉNYI (*szinte dühöngve*) Csak mondd! Csak mondd, Dorottya! Oly szép hallani az efféle malasztos szavakat. Szulejmán szultánt éppen a „legkeresztényebb uralkodó”, Ferenc francia király buzdította erre a hadjáratra.

DOROTTYA (*felcsattan*) Az átkozott lutheránusok hazudják ezt!

PERÉNYI (*lecsap*) Frangepán János volt a francia király követe!

DOROTTYA Frangepán? (*Megdöbben*)

PERÉNYI (*kegyetlen gúnnyal*) A szultán ágyúit keresztény mesterek öntötték. Tüzérei német és olasz zsoldosok. És a puskaport, amellyel szétlövik a kereszténység védőpajzsát: nürnbergi kereskedőházak szállították velencei hajókon!

DOROTTYA Ez... ez... (*Megdöbben*) Nem igaz! Azt mondják ... igen a hadnagyon hozta a hírt, hogy ezek a tüzérek megígérték: a csatában a magyar sereg fölé lőnek!

PERÉNYI (*eszelősen nevetni kezd*) Boldogok a lelki szegények, mert övük a mennyeknek országa!

DOROTTYA (*rendreutasítóan*) Ferenc!

PERÉNYI *(abbahagyja a nevetést)* Bocsásd meg, anyám... Bocsásd meg, hogy kinevettem siklói álmvilágodat. S ha majd holnap, vagy holnapután a keleti szél netán ágyúörgést sodor a várig, csak reménykedjél... *(Legyint)* Nagy félelem szül nagy hazugságokat. A sereg fölé lőnek? Csodálatos! *(Nevet)*

DOROTTYA *(kérlelően)* Ferenc! A csata előtt gyónd meg a bűneidet, fiam!

PERÉNYI Kinek? A tolvaj Szálkainak vagy Fülöp atyámfiának? *(Legyint arra, amerre Móré távozott, majd felnevet)* Dorottya! Oly szép vagy ma este! Gyere, ülj a kút kávjára! Ide! Én eléd térdelek és gyónok neked. *(Próbálja Dorottyát a kőkávához vonszolni, és féltérdre ereszkedve játszik a gondolattal)* Erős vagy, Dorottya? Sok bűn nyomja a lelket! Fertelmesek!

DOROTTYA *(a távolban állók felé néz riadtan; a palotaajtó, a kapu fele)* Ferenc! Megörültél? Az apródok! *(Kiszabadítja magát Perényi kezéből)*

PERÉNYI Hívjuk ide őket! Életgyónást teszek! *(Felugrik, és indulna)*

DOROTTYA Megörültél? *(Belékapaszkodik)*

PERÉNYI Az öskeresztények nyilvánosan vallották meg vétkeiket! *(Féltérdre ereszkedve öleli át)*

DOROTTYA Részeg vagy, fiam? *(Ellöki magától)*

PERÉNYI *(megtántorodik, de visszanyeri egyensúlyát, egykedvűen legyint)* Sok józanság maradt már meddő, de nem minden részegség volt az.

DOROTTYA Mit mertél mondani? *(Fellobban)*

PERÉNYI Bocsáss meg, nem arra céloztam.

DOROTTYA Isten akarta így... Az Úr akaratából nem született gyerekem. Ferenc! Azért jöttél, hogy a legfájóbb sebet szakítsad fel! *(Szemrehányóvá válik)*

PERÉNYI Ne háborogj, anyám! Ma te vagy nekem az ország szimbóluma ... Szép voltál, gazdaggá lettél... most makacsul őrzöd avult álmaidat. De nincsen senki már, akire örökségül hagynád mindazt, amiért éltél, ami elmédben és tárházaidban összegyűlt. Meddő vagy, Dorottya, és úgy vélem, most már az is maradsz! *(Merengve)* Amikor megkóstoltam a bort... Furcsa... Azt hiszem sajnálom, hogy megzavartam nyugalmaidat. *(Megtorpan a szóval és a gondolattal, csak legyint)* Hó ... és habzó mandulavirág... fehér volt mindkettő ... de a nap, amely termővé tette a virágokat, elszárította a szirmokat és elolvasztotta a havat.

DOROTTYA Kibújt alóla a rideg barna föld ... *(fellobban)* de ebben a rideg földben gyökereznek a fák, ebből az örök sárból szívják az erőt, ami virágokat hajt!

PERÉNYI És ez a sár fogadja ölébe testünket mindörökre. Húsunk trágyává mális... ha egy paraszt ekéje majdan kifordítja a földből koponyánk, ki mondja meg: Úr volt, vagy diák? Ki mondja meg? És ki veti pergamenre ezt a nevetséges históriát? Ki tudja azt, hogy éltem?! Hogy mi emésztett azon az éjszakán? *(Megtorpan, egykedvűen mondja)* Dorottya, köszönöm jószágodat! Pihenj le! Küldess bort valamelyik szolgáloddal, és felejtsd el azt a virágos tavaszt! Ígérem, én is hallgatok róla ... Ameddig élek, hallgatok.

DOROTTYA *(tétován tesz még egy mozdulatot Perényi felé, majd büszkén kiegyenesedik)* Kívánságod szerint lesz, püspök úr! Én imádkozom érted, hogy senki se tudja meg, miként viselkedtél ezen az éjszakán. *(Kemény léptekkel indul a palotaajtó felé)* Apródok! Fáklyát! *(Fejbiccentéssel köszönti a palotaajtóban meghajtó Bika Imrét, és két fáklyás apród kíséretében bemegegy a palotába. Az ablakon keresztül, amely mögött a lépcső húzódik, látjuk a fáklyák fényét, majd az emeleten a loggián át kíséri a két apród Dorottyát. Egy pillanatra megtorpan a loggián, az udvarra pillant, ahol Perényi udvaronc-meghajlással lengeti meg kalapját, aztán cinikusan felkiált)*

PERÉNYI A bort ne feledd!... Anyám! (*Dorottya eltűnik a loggiáról, a két fáklyás apród visszaindul*)

BIKA (*Perényihez siet, aki egykedvűen a kút kávájára ül, és maga elé bámulva lógatja a lábát*) Ferenc... Hasznos lenne, ha lepihennél.

PERÉNYI (*legyint*) A pécsiekkel én is indulok. Ha lepihennék, elnyomna az álom, és uram bocsáss... elkésznek a csatából. (*A kínzókamra ablaka felől most ismét felhangzik Miklós mester részeges gajdolása*)

MIKLÓS (az ablakon keresztül)

Serkenj fel kegyes nép,
Mert most jó a hajnal,
Aranyszál tollakkal
Repdes, mint egy angyal.

Zárkándi riadtan a rácsos ablakhoz siet.

PERÉNYI (*leugrik a káváról és a rácsos ablakhoz érő Zárkándi után kiabál*) Hé, apród! Ki ez a vidám legény?

ZÁRKÁNDI (*zavartan*) Egy böjtre vetett rab.

MIKLÓS (*rácson keresztül*) Szentatyám! Végre hallom a hangodat!

PERÉNYI Ki ez a részeg fickó?

BIKA Egy kőfaragó ... A nagyasszony csapta böjtre, valami parázna szobor miatt.

PERÉNYI (*örvendezve, harsányan kiáltja*) Miklós! Te vagy az?

MIKLÓS (*a rácson keresztül*) Éles elméd van, uram!

PERÉNYI (*az apródokhoz*) A porkolábot ide! Hozzátok elő ezt az embert! (*Zárkándi és Boldizsár a porkolábért rohannak a lovagterembe*)

BIKA Jó szívvel mondanám ... Ne folytassuk már a botránkoztatást. Keserves vége lesz!

PERÉNYI (*nevetve*) Nem ismered te ezt a fickót. A legderekkab udvari bolond sem szokimondóbb nála. (*A kútkávat mutatja*) Ez is a keze munkája. Itáliában bizonyára aranyban, s nem böjtből mérnék a bérét.

PORKOLÁB (*sietve biceg a két apród kíséretében*) Parancsodra megjelentem uram. Már intézkedtem a bor felől.

PERÉNYI A tömlőéből, a kőfaragót vezesd ide.

PORKOLÁB (*zavartan*) Nagyasszonyunk ... rossz néven venné, uram!

PERÉNYI Parancsolom! (*háta fordít a porkolábnak*)

PORKOLÁB (*tétova mozdulatát sietség váltja fel, szinte szökdécselve igyekszik a kínzókamra ajtajához, kinyitja, néhány pillanatig eltűnik odabent, majd az ajtóban megjelenik Miklós mester, a kőfaragó*)

MIKLÓS (*okos homlokú, széles vállú, harmincöt év körüli férfi, akiről egyaránt sugárzik a szobrot megálmódó ihletettség, kezében egy cserépkorsóval közeledik Perényi felé, a becsípett ember közvetlenségével üdvözli Petényit*) Ave! Köszöntelek szentatyám! Mától kezdve a patkány lesz a szent állatom! Egy kövér kanpatkány volt oly szíves és az orromra mászott. Az ilyesmitől nyomban felébredek! Ha nem olyan kíváncsi a szent állat, tán most is hortyogok, mert elnyomott ez a korsó malvasári bor. De feliasztott, és mint minden rab, én is köszönteni akartam a hajnalt. (*A korsót a püspöknek nyújtja*) Egy kortyot! Mielőtt megkérdezném szentségedtől: hogy ityeg a fityeg?

PERÉNYI *(elveszi a korsót, beleszippant, iszik belőle, majd visszaadja)* Ilyen boron böjtöltetnék ebben a várban?

MIKLÓS A te tiszteletedre történhetett. Harminc napja csak vizet ittam, s ha nem hallják meg a kürtjelet, ma éjszakára is „akva siklósienzisz” döntött volna hasmenésbe a mámor helyett. Lásd, egy kürtszó is mit jelent!

PERÉNYI Mit tettél? Beszélj vagabund!

MIKLÓS Egy Dianát gyúrtam agyagba ... Klasszikus formák, csak épp az arca mondta el, hogy ki volt az, aki erre a szoborra ihletett.

PERÉNYI *(cinkosan)* Csak a szoborra?

MIKLÓS Üzenni akartam azoknak, akik majd egyszer erre járnak, hogy milyen virágokat bontott ki ez a föld ... Kőbe akartam vésní valamit, ami több, mint ezek a divatos baluszterek. *(A kútkávára mutat)* Utálok már a címerfaragást, amire öt évvel ezelőtt uraságod vetett azzal, hogy ideküldött. Unom már őseid felmagasztosult képét, amint saskarmokkal koronát cipelve röpdösnek a kandallók fölött.

PERÉNYI A Mediciek sem titkolják el címerüket...

MIKLÓS *(Perényi szavába vág)* A címer ott csak járulék, hogy lássák, kit tisztelhet a szobor inspirálójaként a világ. De itt nem a szobor kell, nem a gondolat, csak a címer! Cifrán, csicsásán, hogy nagyságotoknak emléke legyen.

PERÉNYI Miért nem maradtál Itáliában, te barom!

MIKLÓS *(a korsót nyújtja)* Igyál, kegyes Úr! Inkább a bor folyjon beléd, mint kifelé bugyogjon szádból az oktalan beszéd! *(Perényi átveszi a korsót és iszik)* Látod, ez okosabb, és én is szóhoz jutok.

PERÉNYI *(földhöz vágja a korsót)* Üres! Porkoláb! Hol a pokolban késlekedsz? *(Miklóshoz fordul)* Ha én búcsút mondhattam volna ennek –az országnak, soha, soha nem jövök vissza ide! *(Keserűen)* Évről évre halasztgattam ezt a tervemet... most már! *(Meggillantja a két ezüst kancsóval és poharakkal érkező porkolábot)* Végre! Tölts! Ide!

MIKLÓS Nagy sikered lett volna a római kurtizánok között!

PERÉNYI Itáliában megtaláltam volna nyugalمامat...

MIKLÓS Látod, Kegyes Úr! Ezért nem értesz engem: te úgy véled, hogy ott találtad volna meg nyugalمامadat, nekem nyugalمامat csak ez a föld ad. *(Közben a porkoláb tölt a poharakba és isznak)* Én azért mentem Itáliába, hogy szívemben, elmémben hazahozzam mindazt, amit ott látok. Hogy megtanuljam a hazai kőből kibontani az itteni világot. *(Gúnyosan fejezi be)* Talán elfér ez a gondolat a püspöki kalapod alatt?

PERÉNYI Az itteni világot? Minek? Kinek? Kit érdekel? *(Fellobban)*

MIKLÓS Bennünket! *(Hasonló szenvedéllyel)* Akik itt élünk és azokat, akik utánunk jönnek.

PERÉNYI Ki jön utánunk? És ki lesz itt valaha kíváncsi arra, hogy egy nagypofájú, részeges kőfaragó mit „bontott ki ebből a világból”?

MIKLÓS Csak annyian és olyan emberek, akik ma Itáliában túrják a földet, hogy a trágából kivakarjanak egy csonka Apollót, egy torzó Hetkulest.

PERÉNYI *(gúnyosan)* A török ágyúgolyói szétverik majd ezeket a köveket. Ki talál itt egy csonka Apollót, egy torzó Herkulest?!

MIKLÓS Ne gúnyolódjék, atyám! *(Fellobban, majd. a pohár után kap, és kiissza, aztán még Petényinél is gúnyosabban folytatja)* Ezek az apró oszlopok túlélnek téged és dicső családodat, még akkor is, ha ágyúval zúzza szét a török. A köveket nem hordják el iszákjukban a martalóc hadak. Széztúzva is itt maradnak. Itt! Aztán, akié ez

a vár lesz – török vagy magyar – új falakat húzat. Az én faragott köveimet habarcsba ágyazzák, vastagítják, magasítják velük a falat, de megmaradnak akkor is, amikor a te csontjaid már rég elporladtak. Évszázadokig senki sem tudja majd, hogy mi lapul a vastag habarcs alatt. De jön egy földrengés, vihar, háború, megbontja a falat, és akkor kibúvik belőle az én követem, amelyet én faragtam, hogy szép legyen. És tudom, hogy lesznek akkor is emberek, akik megpillantva az általam faragott követ, megértik üzenetemet.

PERÉNYI Mit üzensz nekik? Talán elárulnád nekem, vagy titkos híradásra használsz köveidet?

MIKLÓS Én úgy faragtam ezt és a többi követ, hogy aki rápillant, érezze benne a gondolatot, amely rendszerbe tette az anyagot, és sejtse meg az erőt, amely nap mint nap porlasztotta a fölöslegest. Az én köveim arról vallanak, hogy ez az anyag is alkalmas arra, hogy széppé formálja a képzelet és a munka. *(Fellobban)*

PERÉNYI *(cinikusan)* Belehevültél, mesterem.

MIKLÓS *(fellobban, kissé röstelkedve)* Igazad van! A bor! No, lássuk, kotyog-e valami a kancsó fenekén? *(Isznak)*

PERÉNYI *(miután letette a poharat a kútkávéra)* Nem gondolod, mester: bennünket Perényieket mérve, összezáród körződ hegyét, ám ha beleszédülsz saját „nagyságodba”, úgy tárod szét a szárait, mintha egy kurtizán akarná ölébe fogadni a felkelő napot. *(Gúnyosan felcsattan)* Mégis, ha kegyeskednél megengedni szerénységemnek: mi, Perényiek az ország épületének követ faragjuk, rakjuk Árpád-házi királyaink óta.

MIKLÓS Böven szólnak rólatok a krónikák. *(Szembefordul Petényivel, látszik rajta, hogy igyekezne mérlegelni szavait; aztán indulatosan a pohár után nyúl. Az üres, kiveszi a porkoláb kezéből a kancsót, tölt, és elszántan iszik)* Ha már voltál olyan kedves, atyám, hogy kurtizánnal példálóztál, hadd folytatom a szavad. Ó, ti Percnyiek, mindig megéreztetek, hogy melyik király a gazdagabb! S ez a tisztességteljes tulajdonság furcsa mód öröklődött nálatok. Remélem megbocsájtod, hogy ős ízekig nem boncolgatom dicső történeteket, csak épp nagyapádra emlékezem, aki Mátyást elárulva Kázmér királyt, a lengyel suhancot próbálta behozni hazánkba. Tiszteletre méltó atyád időiben fordított a köpönyegén, és Mátyástól „hűsége révén” visszaszerezte a nagyapádtól elkobzott birtokot. Majd megesküdött, hogy Corvin Jánost segíti a trónra, ám az első között volt, aki a királyválasztásnál Ulászlóra szavazott.

PERÉNYI *(miközben Miklós beszél, szenttelenségbe fegyelmezi magát, de ő is a pohár után nyúl és iszik)* Beszélj, csak beszélj!

MIKLÓS A történet szála egyenesen ide vezet. Mert atyád – Imre nádor –, aláírta a rákosi végzést, hogy magyar trónra csak magyar király lehet; majd gondosan odacirkalmazta nevét Miksa császár és Ulászló egyezményére, amely arról szólt, hogy a magyar trón a Habsburgok öröksége legyen.

PERÉNYI Ebben mi fáj neked?

MIKLÓS Csak példálóztam, uram ... szavam szavadat követte. Ám atyád aláírását ezzel a várral és a szentbirodalmi hercegséggel jutalmazta Miksa császár ... *(Ismét iszik)* Nincs oly kurtizán, aki „odaadásáért” ily rangot, s ekkora vagyont kapott volna! Igaz, egy kurtizán csak azt adhatja, amije van, de atyád bennünket adott! *(Gúnyosan, bókolva meghajol)* Bocsásd meg, atyám, ezt a kis hasonlatot.

PERÉNYI *(felemeli a poharat, iszik belőle, majd az üres poharat Miklós arcába akarja vágni. A kőfaragó meghajol, Perényi feléje lódul, öklét ütésre emeli, de Miklós szilárdan, mozdulatlanul áll, kissé kifeszítve magát a püspök szemébe néz)* Te ... Te! Te mocskok! Az én családomat gyalázod?

MIKLÓS *(nyugodtan, Perényi szemébe nézve mondja)* Távol áll tőlem... én neked és családodnak címert faragok. *(Kissé felnevet)* Felmagasztosult képpel, saskarmokkal cipelitek a koronát.

PERÉNYI *(félkézzel megmarkolja Miklós mellén a ruhát)* Megölhetnék!

MIKLÓS Senki se kérné számon a tettetted. *(Hirtelen mozdulattal felemeli Petényit, és a kút kávájára ülteti. Bika és az apródok odaugranak)* Ne mozduljatok, nemes urak, mert ijedtemben kinyitom a markomat, és öszentsége harminc öl mélységbe zuhan. *(A Petényi segítségére sietők mozdulata megdermedt)* Atyám, nyugtasd meg barátaidat, és küldd őket távolabb.

PERÉNYI *(kinyögi)* Menjetek! *(Bika és az apródok hátrább lépnek)*

MIKLÓS *(Petényihez:)* Szíveskedjél nyugodtan talpra állni, hogy elengedhesselek.

PERÉNYI *(Egyensúlyt fog, megszilárdítja állását)*

MIKLÓS *(felpattan a káva másik oldalára)* Nem szédülsz?

PERÉNYI *(kissé megnyugodva)* Nem ...

MIKLÓS Akkor... *(Lehajol a két ezüstkancsóért)* Igyunk – ha megengeded *(nyújtja Petényinek az egyik kancsót)*

PERÉNYI *(felkacag)* Gazember! *(Isznak)*

MIKLÓS *(mellélép a káván, a közönséggel szemben vannak)* Ha előre lépsz, biztos halál, ha hátra, legfeljebb szentséges seggedre esel. Miként vélekedsz erről, uram?

PERÉNYI *(kis szünet után)* Értelek! Nos, a pécsi bandériummal visszamegyek a táborba.

MIKLÓS Értelmes lesz majd a halálod?

PERÉNYI Nem.

MIKLÓS Akkor lépj hátra!

PERÉNYI Nem.

MIKLÓS Hiszen azért jöttél ide!

PERÉNYI *(megrándul, majd dermedten néz Miklóusra, ivásra emeli a kancsót, iszik, Miklós is iszik)* Porkoláb! Üresek a kancsók! *(Dobja a kancsót Porkoláb felé)*

PORKOLÁB Ebből a fajtából megfelel?

PERÉNYI Csak siess! Apródok! Az embereim gyülekeznek? Imre! Megvárod a hajnalt, vagy holnap délelőtt a táborban szendergünk egyet? *(A két apród, a Porkoláb elsietnek)*

BIKA *(bólint)* NyergeljeteK ... *(Elmegy a nagykapun át)*

PERÉNYI *(Miklós felé fordul)* Honnan tudod, hogy miért jöttem ide?

MIKLÓS Most is azért sűrgeted az embereket, hogy az ő mozgásuk rántson magával, hogy le tudd gyűrni halálfélelmedet.

PERÉNYI *(csaknem önmagának)* Nem mertem megfogalmazni magamnak ... Csak hagytam, hagytam, hogy hozzon a lovam ... Ha alaktalanul felbukkant bennem a gondolat, eltúrtem ...

MIKLÓS Rettegtél attól, hogy elhatalmasodik benned a gyávaság ... Makacsul idézgetted a halált, hogy barátkozz vele, de mégis azt remélted, hogy megbotlik a lovad, és egy csonttörés megmenti a fejed ... Ne szégyeld ... Krisztus is vért izzadott, és kérte az Urat, hogy ha lehetséges múljék el tőle a keserű pohár.

PORKOLÁB *(sietve biceg a korsókkal)* Püspök úr!

PERÉNYI *(átveszi a kancsót és iszik)*

MIKLÓS *(szintén iszik, a kapu alatt megszólal a sorakozol jelző dob)*

PERÉNYI *(a dobolás szünetében)* Azt hittem ... senki sem veszi észre igazi gyötrelmemet.

MIKLÓS Döntöttél? Ez az utolsó pillanat!

PERÉNYI *(bólint)* Megyek. Sajnálom, hogy nem leszel velem. Jó lenne ... addig ... néhány órát őszintén beszélgetni valakivel.

MIKLÓS *(könnyed mosollyal)* Mehetek! Csatában még úgysem voltam soha.

PERÉNYI Csak ezért?! De meghalhatsz!

MIKLÓS *(természetesen)* Igen.

PERÉNYI És mégis jössz?

MIKLÓS Ha viszel!

PERÉNYI *(átöleli Miklóst)*

MIKLÓS *(miután kibontakozik az ölelésből, fenékiig issza a kancsót, Perényi is követi példáját, megszólalnak ismét a dobok. Miklós a kút káváján kissé groteszk mozdulatokkal táncolni kezd, Perényi követi. Körbe táncolnak, billegve, sejtetve, hogy egy rossz mozdulat, és a mélybe zuhannak. Az udvarra sereglő diákok tomboló lelkesedéssel veszik a tánc ütemét. A két férfi beletüzesedve járja nekivaduló ütemű táncát. Az udvarra bevezetik Mórét, Bika és Perényi lovát.)*

A palotából érkezik Mórét, a kapu alól Bika. A loggián megjelenik Dorottya. Az ablakból, a nézők oldalán leányruhás diákok ugrálnak ki, tépik, cibálják magukról a ruhát, és igyekeznek eltűnni a felsorakozottak között. Porkoláb üzőbe veszi az egyiket, de a többiek útját állják. Groteszk kergetőzés alakul ki, végül is elgáncsolják a Porkolábot, aki az elősiető ÉLIÁS elé hemperedik. Perényi most megáll a kútkávának a diákok felé eső részén, felemeli a karját. Hirtelen néma csend lesz.

PERÉNYI *(a csendben, harsányan megszólal)* Urak, diák urak, tudjátok mit mondott Tyrtaios a spártaiaknak?

BARNABÁS *(felugrik a kút mellé s harsányan skandálja)* „Szép a halál, ha az első sorban harcol a férfi / bátran, s ott esik el, védve hazája rögét”.

PERÉNYI *(átveszi a szavalást)* „Tiszteli minden férfi a harcost, kedves a nőknek / míg él, s hős, ha csatán elsők közt esik el. / Két lábát hát jól megvetve maradjon az ember / földjén, ajka fölött összeszorítva fogát.” ^[2]

„Vivát! Vivát!” – harsogják a diákok. Dorottya csak áll a loggián. Perényi leugrik a kút kávájáról, lovához siet. Csatlósai nyeregbe segítik. Megszólalnak a dobok, és a diákok ugyanazzal a trubadúr dallammal, széles kanyarodással elindulnak a kapu felé. Élükön a loggia felé köszönést intő Mórét halad. A menet végén Perényi, miután búcsút intett, ellovagol. Miklós mellette gyalogol, vidáman fújva a diákok nótáját. Dorottya mécseseket tartó vénasszonyai kíséretében elindul a loggiáról, és az udvarra érkezve megtorpan a kapuval szemben. A kápolnából halkán megszólal a gregorián könyörgés. A távolodó diákok éneke még hangzik, amikor a börtönből tömör férfikórus énekelni kezdi a 35. zsoltárt:

„Perelj uram az énvelem perlőkkel és harcolj a velem
harcolókkal, Ragadj fegyvert és paizst,
És kelj fel az én segítségemre
És vedd fel dárdádat

És rekeszd meg az én háborgatóim elejének útját
Mondjad az én lelkemnek:
Én vagyok a te megtartód!”

A diákok kórusa már lassan elhalkul. A rabok zsoltára a kápolnából kiszűrődő gregorián dallamot elnyomja. Dorottya kiegyenesedik, és konok, egyenes tartással elindul a kápolnába. Kísérete követi. A kápolnaajtó becsukódik, és ezzel a gregorián dallam végleg elnémul. Az udvart betölti a rabok zsoltárának megismételt befejezése:

„És rekeszd meg az én háborgatóim elejének útját Mondjad az én lelkemnek: Én vagyok a te megtartód!”

A reflektorok a jobbágyok börtönének ajtajára suhannak, és az utolsó hangokkal lassan kihunynak. Az udvaron néhány pillanatig sötét van, majd kígyóinak a fények és

– vége a történelmi látomásnak.

JEGYZETEK

[1] *Sík Sándor fordítása* [\[vissza\]](#)

[2] *Kerényi Grácia fordítása* [\[vissza\]](#)

Készült 500 példányban

**Ez a
310
példány**

**ISBN 963 400 624 8
ISSN 0866 4220**

Felelős kiadó: a szerző

**910554 Tótfalusi Tannyomda
Felelős vezető: Béres György mb. igazgató**

Felelős szerkesztő: Tabák András

Terjeszti: a Téka Könyvértékesítő Vállalat

